…НЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Совдэй орган

№ 16 (11920)
1969 оной январиин 19, воскресени

Сэн 2 мүнгэн

ЗАМБУУЛИНДА ХЭГДЭҺЭН ШЭНЭ АЛХАМ

„СОЮЗ-5" ОНГОСО НИИДЭЛГЭЕЭ АМЖАЛТАТАЙГААР ТҮГЭСХЭБЭ

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

…ниидэлгынгээ урид хараалагдаһан …граммые амжалтатайгаар дүүргэһэ… …үүлээр летчик-космонавт Б. В. Во… …вай жолоодоһон «Союз-5» замбуу… …й онгосо 1969 оной январиин 18-да …вагай сагаар 11 часта Советскэ …ай заагдаһан райондо, Кустанай … баруун-урда зүгтэ, 200 километр …нэ буугаа.

…смонавтын бэе һайн.

…нгосые газар дээрэ буулгахын тула …алагдаһан сагтаа онгосын ниидэл… …удааруулха түхеэрэлгэ хүдэлгэгдөө. …ателиин хүдэлһэнэй удаа космо… Б. В. Волыновтай газар дээрэ буу… …парат орбитальна таһалгаһаа һал…а. Атмосферэ соо онгосые удааруулһанай һүүлээр онгосые газарта дорьбоогүй зөөлэхэнөөр буулгаха двигательнүүд ба парашютна оньһон түхеэрэлгэнүүд тус аппарадай аалиханаар, дорьбоогүйгөөр газарта буулгые хангаа.

Бэдэрэлгын бүлэгэй түлөөлэгшэд, хани нүхэдынь, спортивна комиссарнууд ба журналистнууд космонавт Б. В. Волыновые газар дээрэ угтажа байгаа.

«Союз-5» онгосын ниидэлгэ амжалтатайгаар түгэсхэгдөө. «Союз-4» ба «Союз-5» онгосонууд дээрэ хэгдэхээр хараалагдаһан научна шэнжэлэлгэнүүдэй ба туршалгануудай программа бүрин хүсэд дүүргэгдэв.

Космонавтнуудта „Севан" бэлэг болгогдон эльгээгдэбэ

…РЕВАН. (ТАСС-ай …). Часовой заводой …ейерһээ «Севан» гэжэ …иллион будильник ян…иин 17-до бүтээн гаргагдаба. Энэ ушар тушаа предприяти дээрэ митинг болоо. Удаадахи дүрбэн будильнигүүдые эрэлхэг зоригто совет космонавтнууд В. Шаталов, Б. Волынов, А. Елисеев, Е. Хрунов гэгшэдтэ бэлэг болгон эльгээхэ гэжэ коллектив шиидхээ.

АМАР МЭНДЭ, ГАЗАР!

„Союз-4" онгосые буулгаһан газарһаа репортаж

…смонавтнууд В. А. Шаталов, … Елисеев, Е. В. Хрунов гэг…ай «Союз-4» онгосо урид ха…лгаһан райондо, Караганда … ойрохоно нэгэшье хадууран…р сэхэ буугаа.

…ар дээрэхи пунктнууд бүхэ…үниндөө уулзалгада бэлдээ. …ндөө 35 градус хүрэтэр … болоо. Шанга һалхин поли … буужа байгаа. Онгосые ха… бэлэн хэрэг бэшэ байба.

…рэлгын бүлэгүүдэй штаб …нута бүри элидхэлнүүд оро…йба. Онгосын бууха газарта …ёдууд ниидэнэ. Зүг шэглэ… — Караганда хотын баруун тала. Газарта бууха поли … сэхэ ошохын тула вертоле… …пилодууд саг дарыдань хэм…үдые абаха бүлэгһөө дааба…дые абана. Вертоледой са…оо сахилгаан шэнги түргөөр …эл тарашаба. «Хаража бай…ажэ хэн нэгэнэй хашхарха… «Ми-6» вертолёдой иллюми… вялдашабабди. Хүйтэн …соогуур хүшгэхэнөөр найга…арашюдай шара улаан ку…оро «Союз-4» онгосо газар …алиханаар тамаржа ябаба. … үедэ «Ми-4» вертолет бэ…гын бүлэгтэй хамта космо…үдые газар дээрэ хүлеэжэ байба. Летчигууд дулаан хубсаһа баряад онгосо тээшэ гүйлдэшэбэ. Тэдэнэр космонавтнуудай ээм дээрэнь дулаан хүүртигүүдые табиһаар тобшонуудыень тобшолжо, шэгэбшэнүүдээ доошонь буулгахыень дурадхаба. Геройнуудые тэбэринэд.

Совет бүхы космонавтнуудые үдэшэдэг ба уулзадаг спортивна комиссар И. Г. Борисенко хани нүхэдөө замбуулинай дайдада түйлаһан шэнэ амжалтануудаарнь амаршална. Даб дээрэхи мэдээнүүдэй ёһоор, залгалдаһан хоёр онгосонуудай удаан ниидэлгын талаар эгээн ехэ амжалта түйлагдаа. Энэ түйлалтань ФАИ-гай рекорднуудай таблица нээхэ.

— Һайн даа, хүндэтэ ханинар! Эрхим ажалайтнай түлөө һайн даа! — гэжэ летчик-космонавтнууд хэлэнэ. Тэдэнэр онгосо сооһоо замбуулинай дайдада гараһан Алексей Елисеев, Евгений Хрунов хоерые халуунаар амаршалнад.

Онгосын бууһан газар тээшэ хүн зон бүхы талаһаань гүйлдэжэ ябана. Эндэ, ойрохоно «Березняки» гэжэ совхоз бии юм. Пампагар дэгэлнүүд ба валенкануудтай хүнүүд хүр саһан соогууд сүмэрэн, (онгосын бууха газарта трактор саһа аршаһан юм) замбуулинай аха дүүнэрые амаршалхаяа ехэ багагүй яаран гүйлдэнэд.

— Бэетнай ямар бэ, манай хүндэтэ хүбүүд? — гэжэ хаа хаанаһаань нэгэн доро дуулдана.

Е. Хрунов: эрхим һайн.

А. Елисеев: һайн даа. Ехэ баяртайбди.

В. Шаталов: ниидэлгэ амжалтатайгаар дүүрээ. Гэбэшье энэмнай гол шухала хэрэг бэшэ. Бориснай хэр ябанаб?

«Бүгэдэ эрхим һайн» гэжэ тэрээндэ харюусанад Борис Волынов радио-холбоо байгуулха тудам, «Минии нүхэд хэр ябанаб!» гэһэн асуудалаар эхилдэг.

Гэбэшье һалхин бүри шангадаба. Космонавтнуудые вертолет руу уриба. Тэдэнэр вертоледой дулаан салон соо һуужа, Караганда хотын «Чайка» гостиницын аятай зохид номернуудта орожо амарха. В. Шаталовта «Союз-5» онгосоһоо эльгээһэн замбуулинай почтые хаража эхилбэд. Газар дээрэ уулзахадаа тэдэндэ үгэһэн газетэнүүдэй шэнэ номернуудаар космонавтнууд һонирхоно, орбитальна түрүүшын станци дээрэһээ абтаһан мэдээсэлнүүдые харана.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
Г. КУДРЯВЦЕВА,
(ТАСС-ай тусхай корр.).

ДЭЛХЭЙН АРАДУУДТА ЭЛЬГЭЭҺЭН АМАРШАЛГАНУУД

Совет космонавтнууд В. А. Шаталов, Б. В. Волынов, А. С. Елисеев, Е. В. Хрунов гэгшэд хамтадаа ниидэхэ үедөө иимэ амаршалгануудые замбуулинай дайдаһаа эльгээгээ.

• • •

АВСТРАЛИИН АРАДТА

Австралиин арадта һайн һайханиие хүсэнэбди.

• • •

АХА ДҮҮ ВЬЕТНАМ АРАДТА

Вьетнамай эрхэ сүлөөгэй, бэеэ даанхай, бата нэгэдэлэй түлөө тэмсэлдэ, социализмые байгуулалтада шэнэ амжалтануудые түйлахыетнай хүсэнэбди.

• • •

АЗИИН АРАДУУДТА

Бэеэ даанхай национальна гүрэнүүдые байгуулгадаа амжалта түйлахыень Азиин арадуудта хүсэжэ байһанаа мэдүүлнэбди.

• • •

ХИТАД АРАДТА

Хитадай олон миллион арадта замбуулинай дайдаһаа амаршалгые эльгээнэбди, совет ба хитад арадуудай эбдэршэгүй хани барисаанда этигэнэбди.

• • •

ЛАТИИН АМЕРИКЫН АРАДУУДТА

Империалис дарлалтада эсэргүү, бэеэ даанхай ба эрхэ сүлөөгөө бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэнь Латиин Америкын арадуудта амжалтануудые түйлахыень хүсэнэбди.

• • •

АМЕРИКЫН ХОЛБООТО ШТАДУУДАЙ АРАДТА

Совет замбуулинай онгосонууд дээрэһээ Америкын Холбоото Штадуудай арадта хани ёһоной амаршалга эльгээнэбди.

• • •

ЕВРОПЫН АРАДУУДТА

«Союз-4», «Союз-5» гэжэ совет замбуулинай онгосонуудай экипажнуудай үмэнэһөө амгалан тайбан ажаһуухыень, эб найрамдал бэхижүүлхыень Европын арадуудта хүсэнэбди.

• • •

АФРИКЫН АРАДУУДТА

Эрхэ сүлөөдэ дуратай Африкын арадуудые амаршалнабди, национальна бэеэ даанхай байдал ба социальна дэбжэлтые хүгжөөхын түлөө тэмсэлдээ шэнэ амжалтануудые түйлахыетнай хүсэнэбди.

ЛЕНИНГРАД ТЭМСЭЭ, ЛЕНИНГРАД ИЛАА!

Дайсанай хүреэлэлгэһээ Ленинградай сүлөөлэгдэһөөр 25 жэл гүйсэбэ. М. В. Фрунзын нэрэмжэтэ Совет Армиин центральна байшан соо энэ алдарта үдэртэ зорюулагдаһан выставкэ январиин 17-до бэлэдхэгдэжэ дүүрэбэ. Тэрэниие СССР-эй уран һайханай академи эмхидхээ.

СССР-эй арадай уран зурааша профессор Ю. М. Непринцевэй ба РСФСР-эй арадай уран зурааша А. Ф. Пахомовой бүтээһэн Нева дээрэхи хотые хамгаалагшадта зорюулагдаһан графическа бүтээлнүүд экспонадуудай дунда бии.

ТАСС-ай корр.

ГАЙХАМШАГТА ТУРШАЛГА ТЕЛЕЭКРАНУУДТА ХАРУУЛАГДАБА

…сагые хэды удаан хүлеэгээ …оди! Теэд тэрэмнай хүрэжэ … январиин 16-да замбуулинай … совет онгосонууд «Союз-4» …-5» хоёр бэе бэедээ дүтэлэн, …даа. Тэрэниие бидэнэр телеви… хараха арғатай байбабди. Со…изм наукын замбуулинай дай…түйлаһан элитэ ехэ шэнэ илал…арбабди. Телевизор хараһан …хэн түйлай ехэ баяр баясхалан …горхолоор дүүрэнги байба, яа…б гэхэдэ, замбуулинай онгосо …эдэ бүхы манай арадай ажа… …оролсоһон байха юм.

…ар холын замбуулинһаа абяан …жа, экран дээрэ зураг дүрсэ …даба. Замбуулинһаа сэхэ теле…нию дамжуулга эхилбэ гээшэ. … замбуулин хоёрой хоорондо …он хөөралдөө шагнажа байхада … онгосын яажа залгалдаһыень …жо абахада болохо байгаа. За…а хэнэй абяан — Владимир Ша…ай гү, али Борис Волыновай … дуулдана гү гэжэ ойлгохонь …ой байбашье, зүгөөр лэ тэндэ …о байһан юумые хүсэд һайнаар …лжа мэдэхээр. «Амур» гэжэ үгэ …з-4» онгосын командирай дохёо, …кал» гээшэ «Союз-5» онгосын …дирай, «Заря» гээшэ космодро…хёо байба.

«Заря!» «Заря!» Би «Байкал» …б! Дуулана гүт?—

«Байкал»! Би «Заря» байнаб. …е һайнаар дууланаб.

— Тание ойлгооб. Дүшөөд мет… газарта байнабди. Арба гаран минута нэгэл байрадаа тогтожо байнабди. Онгосонууд эрхим һайнаар жолоодогдоно.

— Дүтэлжэ ошохо зүбшөөл үгыт.

— Зүбшөөл үгэнэб.

— Ойлгооб. Дүтэлжэ ябанабди.

— «Амур»! Би «Заря» байнаб. Репортажаа болохо зэргээрнь богонёор хэгты.

Шаталов түргэнөөр харюусажа, экран дээрэ «Союз-5» гэжэ онгосые һайнаар харанаб гэжэ мэдээсэбэ.

— «Амур»! би «Байкал» байнаб Дүтэлжэ эхилхэмнии.

— Дүтэлжэ эхилэе.

«Союз-5» гэжэ онгосын зураг телевизор дээрэ томоор — харагдана. Замбуулинай онгосонууд бэе бэедээ дүтэлжэл ябана. Мартагдашагүй, тон һонин үзэгдэл! Элдэб техническэ тоо, мэдээнүүдые бэе бэедээ дамжуулһан, онгосонуудай командирнуудай абяанууд замбуулин дайдаһаа манда дуулдана.

Уданшьегүй замбуулинай онгосонууд залгалдаба. Космонавтнуудые амжалтатайнь дашарамдуулан «Заря» амаршална.

— Мэндэ амар, «Байкал», мэндэ амар, — гэжэ үнэн зүрхэнһөө Владимир Шаталов амаршална.

Тэрээниинь угтан абажа, шамайе удаан бэдэржэ олюошье олобоб, гэжэ Борис Волынов харюусана.

Газар дэлхэйһээ аяар холын орбита дээрэ, замбуулинай захагүй дайдада ябаһан мүртөөшье онгосонуудай командирнууд соғтой солбонууд энеэдэ наадаяа мартаагүй.

Шаталов Волынов хоёр ниидэхэ зуурaa юу хараһан тухайгаа, мүн мүнөө үедэшье юу хаража байһан тухайгаа хөөрэлдэнэд.

«Заря» космонавтнуудые баһа дахин халуунаар амаршалаад, саашадаа программын ёһоор ажалаа үргэлжэлүүлхыень дурадхаба.

Телевизор харагшадай хоёр онгосын залгалдаһые хаража тон ехээр гайхажа ханаагүй байхадань центральна телевидени, радио бүри һонин мэдээсэл дамжуулба. Летчик-космонавтнууд Алексей Елисеев, Евгений Хрунов гэгшэд замбуулин худар сэхэ гаража, «Союз-4» гэжэ онгосодо оробо.

Нэгэ онгосоһоо нүгөөдэдэ ороһон энэ ушарые телевидени буулган абажа, манда харуулһан байна. «Союз-5» гэжэ онгосоһоо хоёр космонавтын газаа гараха гэжэ байһыень харанабди.

Елисеев Хрунов хоёр кабина соо үмдэжэ ябаһан хүнгэн хубсаһаа тайлаад, космическа хубсаһа үмдэнэ. Тэдэнэр тэбдэнгүйгөөр, тодо һонороор ажаллаба. Тэрээниие сохом ажаллаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Хиидэ хөөрэнги ябаад скафандр үмдэхэ гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ юм. Нүхэдтөө Волынов туһална. Тиигээдшье газаа гараха бэлэдхэл дүүрэбэ ха.

Елисеев экран дээрэ тон һайнаар харагдаа һэн. Тэрэ үедэ Хрунов экран дээрэ далда орожо, «Союз-4» онгосо худар алхажа орохонь ойр зуура харагдаба.

Хоёр онгосын яажа залгалдаһыень газаа талаһаань буулгаһан телекамера Алексей Елисеев абажа ябаба. Тэрэнэйнгээ удаа хабсаралгын хүдэлмэри, туршалга Елисеев хэһэн байгаа. Космонавт Елисеев онгосонуудай залгалдаһан газарта агаараар тамаран ерэжэ, «Союз-4» онгосын орбитальна таһалга руу ороно.

Тэрэнэйнгээ һүүлээр Евгений Хрунов, Алексей Елисеев хоёр Владимир Шаталовай хажууда ажалайнгаа һууринуудые эзэлбэ.

Дэлхэй дээрэхи анха түрүүшын замбуулинай туршалгын станциин ниидэлгэ саашаа үргэлжэлбэ. Теэд, тэрэ станциин манай совет станци байһандань, замбуулинай нэгэ онгосоһоо нүгөөдэдэнь манай баатарнуудай, коммунис хатуужалгатай хүнүүдэй дамжан ороһондонь бидэнэр хизааргүй баяртайбди.

Хамтаараа ниидэлгын зэлжээтэ шата хүрэжэ ерэбэ. «Союз-4» онгосын газаа талын камеранууд тодхогдобо. Владимир Шаталов онгосонуудые һалгаажа эхилнэ. Онгосонуудай һалажа байһаниинь харагдаа һэн.

«Союз-4» ба «Союз-5» гэжэ онгосонууд һалажа, өөр өөрынтөө харгы руу ниидэбэ. Орбита дээрэ хабсаргагдаһан дэлхэй дээрэхи анха түрүүшын замбуулинай станциин ниидэлгэ иигэжэ дүүрэһэн байна.

Волыновай онгосын холодожо ябахань экран дээрэ харагдана. Тэрээниие наранай туяа гэрэлтүүлнэ.

Хоёр онгосонуудай ниидэлгэ үргэлжэлһөөр.

— Саашанхи ажалдатнай амжалта хүсэнэйди, хүндэтэ нүхэд! — гэжэ бүхы совет хүнүүд космонавтнуудта нэгэн һаналаар юрөөлөө хүргэнэ.

Б. ЛУКЬЯНОВ,
ТАСС-ай корреспондент.

ХОНИШОДОЙ МҮРЫСӨӨН

Ашата багша Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэйнь алдарта ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тула ажалай вахтада жагсаһан тухай, энэ түүхэтэ ойн баяраар дашарамдуулан, хаа хаанагүй социалис мүрысөөнэй үргэн далайсатайгаар дэлгэрһэн тухай мэдээсэлнүүд үдэрһөө үдэртэ олошоржо байна. Үбэлэйшье үедэ малаа шахан таргалуулжа, мяха ехээр абахын түлөө малшадай дунда, һү элбэгээр һаахын түлөө һаалишадай дунда, трактор машинануудаа бата бэхеэр заһабарилжа, хабарай тарилгада хүсэд дүүрэнээр бэлдэхын түлөө механизаторнуудай дунда социалис мүрысөөнэй дэлгэрээд байһаниинь элитэ.

Мэнэ һаяхана баһа нэгэ баярламаар уряа бүхы Буряад орон доторнай ханхинаба. Малай үбэлжэлгые эрхим һайнаар үнгэргэжэ, хонидоо тобир тарганаар ондо оруулха, хонин бүриһөө хурьга абажа, нэгэшье толгой үхүүлэнгүй түлжүүлхэ, хонин һүрэг эрид түргэн үсхэбэрилгэдэ ехэ алхам хэхэ зорилготойгоор республика дотор социалис мүрысөө дэлгэрүүлхые уряалжа, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишод, зооветеринарна мэргэжэлтэд болон хонин ажахын хүдэлмэрилэгшэд республикын бүхы хонишодто хандаба. Тон һайн үүсхэл! Энэ үүсхэлыень үнэн зүрхэнһөө һайшаан дэмжэжэ байһан тухайгаа Зэдын, Яруунын, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Хориин болон бүхы бусад аймагуудай хонишод зооветмэргэжэлтэд мэдээсэнэ.

Республикын мал ажалай эгээл ехэ олзотой, шиидхэхы үүргэтэй һалбаринь хонин ажахы болоно. Тиимэһээ Буряад орондо саашадаа хони планагаа олоор үсхэбэрилдэг, хониной мяха, нооһо бүри элбэг дэлбэгээр абадаг болохо тухай РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, тэрэшэлэн КПСС-эй обкомой IV пленумэй тогтоолнууд тон ехэ удха шанартай. Эдэ тогтоолнуудые бэелүүлэн, республикымнай хонишод, зооветеринарна мэргэжэлтэд, хонин ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэд хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ алхам урагшаа хэхэ, хонин үсхэбэрилгэдэ эрид ехэ хубилалта гаргаха гэжэ шиидэнхэй. Үнэхөөрөө нимэ арга боломжо мүнөө колхоз, совхоз бүхэндэ бии. Нёдондо жэлдэ таряа талханай, үбһэ ногооной ургаса һайн байжа, алууһа малай али бүхы тэжээл элбэгээр бэлдэгдэнхэй. Хонидой байраншье хаа яанагүй шахуу муу бэшээр түхеэрэгдэнхэй.

Зүгөөр үбэлэй шэмэрүүн хүйтэн сагта хонидой хойноһоо ехэ анхаралтай, харюусалгатайгаар харууһалха, саг соонь зүбөөр идээлүүлхэ, уһалха, хурьгадые али баа тэжээлээр хангаха, дулаан, хуурай байрада байлгаха шухала. Энэ халаа түбхын түрүүндэ хонишодой үүсхэл оролдолгоһоо, солбон шударга ажалһаа дулдыдаха хэрэг болоно.

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишодой бригадануудаар ябаад харахада, үбэлжэлгэдэ һайнаар бэлдэһэн, хонидойнгоо байрануудые заһабарилжа дулаалһан, үбһэ тэжээлыень зөөжэ, газаань асарһан, хурьгалта шухала тэжээл эртээнһээ бэлдэһэн, хурьга абаха хүнүүдые томилһон байна. Эгээл һайн юумэниинь юуб гэхэдэ, хонишод бултадаа ехэ зоригжолтой, эрмэлзэл үүсхэлынь бадаранхай. Хонидоо тобир тарганаар үбэлжүүлхээр, нэгэшье хурьга гарзалуулангүй түлжүүлхээр бэлэн байһан тухайгаа лаб найдамтайгаар мэдүүлнэд. Эдэнэр бага бэшэ уялга абанхай. Дунда зэргээр бүхы колхоз соогоо 100 хонин бүриһөө 90 хурьга абажа түлжүүлхэ, эхэһээнь һалгааха үедэ хурьгадай шэгнүүрые адагынь 20—22 килограмм болгохо, хонин бүхэнһөө 3,4 килограммһаа бага бэшэ нооһо хайшалха, 1550 центнерһээ доошо бэшэ нарин ба нарибтар нооһо гүрэндэ худалдаха — имэл даа, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишодой абаһан социалис уялгань.

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишод, зооветеринарна мэргэжэлтэд болон хонин ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэй хандалга бэшэгые КПСС-эй обкомой бюро һайшаан дэмжээд, хонидой тоо толгой олошоруулхын, ашаг шэмыень эрид ехээр дээшэлүүлхын түлөө социалис мүрысөө колхоз болон совхозуудай хоорондо, хонишодой бүхы бригадануудай хоорондо, түс түс хонишодой дунда үргэнөөр дэлгэрүүлхыень партиин райкомуудые, үйлэдбэриин управлениинуудые, колхоз, совхозуудай партийна, комсомольско организацинуудые уялгаба.

Эндэ ямар дутагдалнууд тохёолдоноб гэхэдэ, хонишодой дунда ойлгуулламжын, ниигэ-политическэ хүдэлмэри олохон ажахынуудта үргэн дэлисэтэйгээр, үрэ ехэтэйгээр ябуулагданагүй, зарим нютагуудта хонишод ямар уялгатай байһанаашье, хэнтэй мүрысэлдэгөөшье мэдэнэгүй. Ойлгууламжын хүдэлмэриин хангалтагүй байһан дээрэһээл иимэ ушарнууд тохёолдоно. Мүрысөөндэ оролсоогүй хонишодой нэгэшье бригада, нэгэшье хонишон байха ёһогүй.

Хонишодой дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха, социалис мүрысөө ёһотойгоор дэлгэрүүлхэ гээшэ партийна, комсомольско болон профсоюзна организацинуудай нангин зорилго мүн. Ямар уялгатай байһыень, хэнтэй мүрысөөд, хэнэй түрүүлжэ ябаһыень хонишодой бригада, хонишон бүхэндэ дэлгэрэнгыгээр тайлбарилжа үгэхэһөө гадна, түрүүшүүлэй дүй дуршал бүгэдын шалабари болгохые оролдохо, түрүүшүүлые али болохоор урмашуулха, гэрээлэгшэдтэ бодото туһа хүргэхэ шухала.

Малай үбэлжэлгые эрхим һайнаар эмхидхэжэ, хонидоо тарганаар ондо оруулхын, хонин бүриһөө хурьга абажа, нэгэшье толгой гарзалуулангүй түлжүүлхын, хониной мяха, нооһо элбэгээр абажа, Эхэ орондоо бэлэглэхын түлөө хонишодой мүрысөө үргэнөөр, үрэ дүн ехэтэйгээр дэлгэрүүлхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухалын шухала зорилго мүн.

Үүр хираалжа байна. Тосхоной үйлсэдэ хон-жэн. Айлнууд үшөө унтаатай. Тиигэһээр байтар нэгэ гэрэй неэшэнэй хоолойһоо утаан бадхан гаража, эртэшэ хүнэй бодоһые гэршэлбэ.

Уданшьегүй гуталай ула доро саһанай шаршаганаха дуулдажа, һаалиин фермэ тээшэ нэгэ эхэнэрэй түргэн гэшхэлжэ ябахань харагдаба. Энэмнай хэн гээшэб гэбэл, Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү һаалишадай нэгэн Мария Анохова болоно.

Нүхэр Анохова үнгэрһэн жэлдэ нютагай үүлтэрэй үнеэн бүхэнһөө 2500 килограмм һү һаажа, колхоз соогоо түрүүлээ. Харганаагай болон эрхирэгэйхидэй үүсхэлые дэмжэжэ, түрүү һаалишан амжалта түйлахаар бэеэ зэһэнхэй. Үбэлэй һарануудта үнеэн бүриһөө 1300 килограмм һү һаахын түлөө һаалишан тэмсэнэ. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ нүхэр Анохова оролсоод, амжалтатайгаар хүдэлжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Мария Анохова.

А. КНЯЗЕВАЙ фото.

Һунгалтада бэлэдхэл эхилээ

УЛААН-ҮДЭ. Уржадэр КПСС-эй обкомой дэргэдэ партиин райкомуудай секретарьнар ба эмхидхэлэй таһагуудые даагшадай, мүн районно болон аймагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор ба секретарьнарай зүблөөн болобо.

Тэрэ зүблөөн дээрэ КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүндэ кандидат, обкомой партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэриин таһагые даагша нүхэр А. Б. Бардонов нютагай Соведүүдэй һунгалтын үнгэргэгдэхэ болоһонтой дашарамдуулан, партийна организацинуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тухай элидхэл хэбэ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь нүхэр К. Е. Маслов нютагай Соведүүдэй һунгалгада бэлэдхэлэй үедэ хэгдэхэ эмхидхэлэй хүдэлмэринүүд тушаа үгэеэ зорюулба. Һунгуулиин округуудые байгуулха, һунгуулиин комиссинуудые бүридүүлхэ, нютагай Соведүүдэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлхэ гуримууд тухай, һунгалтын хэрэг хүтэлбэрине яажа эрхилхэ тухай заабаринуудые нүхэр Маслов үгэһэн байна.

Мүн тэрэшэлэн Буряадай АССР-эй районуудай арадай сүүдүүдэй, арадай заседательнуудай һунгалтын соносхогдоһонтой дашарамдуулан, энэ шухала хэрэгтэ һайнаар бэлэдхэл хэхэ, эмхитэйгээр тэрээниие үнгэргэхэ асуудалнуудаар КПСС-эй обкомой захиргаанай ба худалдаа наймаанай, финансова organуудай таһагые даагша нүхэр И. Д. Черняков үгэ хэлэһэн байна.

Р. ПОЛУСУРОВ,
КПСС-эй обкомой инструктор.

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

УРДЫНХИҺАА ЭМХИТЭЙШЬЕ ҺАА...

Тоосоото һунгалтын суглаануудай дүнгүүдһээ

Тоосоон... һунгалта! Энэ хадаа профсоюзай ажабайдалда айхабтар ехэ удха шанартай. Мүнөө үедэ профсоюзай организацинуудта тоосоото һунгалтын суглаанууд болон конференцинүүд боложо дүүрэбэ. Эдэ суглаанууд урда жэлэйхидэ orхoдoo богонихон болзор соо үнгэргэгдэбэ. Үшөө юуб гэбэл, эхин организацинуудта эдэбхитэд олошороо. Тэдэнэр комитедүүдэйнгээ тоосоон дээрэ ажалайнгаа дутуу дундануудые шүүмжэлэн хаража, профсоюзай организацинуудай саашадаа хүдэлмэреэ улам һайжаруулха, ажалшадай дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэ, тэдэнэй эрилтые хангаха, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэнь һайн дурадхалнуудые оруулна.

Хориин аймагай «Георгиевский» совхоздо болоһон профсоюзай конференци шүүмжэлэлтэйгээр үнгэрһэн байгаа. Эндэ рабочкомой түрүүлэгшэ нүхэр Цыденовэй элидхэл зүбшэхэдөө, делегадууд совхозойнгоо ажал хүдэлмэри дээрэхи дутагдалнуудые һайса элирүүлээ. Тус ажахы мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ үшөөл багаар худалдана. Орооһо тарянай, овощой бирагүй ургаса хуряагдаа. Энээнэй нэгэ шалтагааниинь гэбэл, профсоюзай комитет ажалшадай дунда социалис мүрысөө һулаар эмхидхээ, илангаяа малшадые зохид байра байдалаар хангаагүй, тэдэнэй эрилтэ хангаха хэрэгые багаар анхараа.

Улаан-Үдын мелькомбинадта үнгэрһэн профсоюзай конференцидэ ажалай түлөөһэ һайжаруулха тушаа олон делегадууд дурадхаба. Мүн тэдэнэр элеватор дээрэ ажаллахада тооһо шоройтой байдаг, вентиляци үргэнөөр хэрэглэгдэнэгүй гэһэн байна. Баргажанай, Мухар-Шэбэрэй автотранспортна ажахынуудта болоһон тоосоото һунгалтын суглаанууд эмхитэйгээр үнгэрбэ. Мүн Буряадай хэлхээ холбооной управлениин АТХ-да гушаад ондо 25 автомашина багтаха гараж баригдаһан аад, тэрэнь мүнөө хүрэтэр үргэдхэгдэнэгүй. Мүнөө зуу гаран автомашинатай болонхой. Шофернуудта ажалдань таараха зохид байра байдал түхеэрэгдэнэгүй гэжэ суглаан дээрэнь тэмдэглэгдэбэ.

Профсоюзай комитедүүд, эхин организацинууд хадаа ажалаа эмхидхэхэдээ, ажахынуудайнгаа табиһан зорилгонуудые бэелүүлхын тулада ажалшадай бүхы хүсые элсүүлэлсэхэ уялгатай. Социалис мүрысөө үргэн далайсатайгаар эмхидхэхэ болоно. Гэбэшье профсоюзай зарим организацинууд энэ шухала хэрэгтэ ондо ондоогоор хандана. Жэшээлхэдэ, Мухар-Шэбэрэй аймагай хэлхээ холбооной узелда Тамара Ивановна Крупенникова гурбадахи жэлээ месткомой түрүүлэгшээр һунгагданхай. Тэрэ өөрынгөө хүдэлмэридэ жэшээ харуулхаһаа гадна, профсоюзай хүдэлмэриие һайнаар эмхидхэжэ, коллективтэ хүндэтэй ябана. Иимэ хадань профсоюзна организациин гэшүүд тэрээндэ найдажа, нүхэр Крупенниковае олон жэлдэ дахин дахин түрүүлэгшээр байлгана. Энэ организацида профсоюзай эдэбхитэд олон. Тэдэнэй хүсөөр лекци, элидхэлнүүд ходоо үнгэргэгдэжэ байдаг. Һүүлэй жэлнүүдтэ тус узелай хүдэлмэрилэгшэд республика соогоо оло дахин мүрысөөндэ шалгараа. Харин тиихэдэ Буряадай хэлхээ холбооной управлениин коллективэй олонхинь залуушуул юм. Зүгөөр тэдэнэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри мууса эмхидхэгдэнэ. Тиимэһээ профсоюзай гэшүүд месткомой түрүүлэгшэ нүхэр О. И. Игнатенкын тоосоото элидхэл зүбшэхэдөө, профсоюзай комитедые шүүмжэлһэн байна.

Залуушуулые зүбөөр хүмүүжүүлхэ, илангаяа һаянай ажаллажа байһан хүбүүд, басагадта туһалха, ажалай байдалайнь замые ажал дээрэнь олгуулха гээшэ гүрэн түрын удха шанартай хэрэг. Энэ эрилтэ коммунизмын һаруул һайхан замда орожо ябаа манай общество табина. Мүнөө үедэ комсомолшууд болон залуушуулые ажал хэрэгтэнь эдэбхижүүлхын, коммунис ажалай ударнигай түлөө тэмсэлдэ жагсаахын тулада республикымнай олонхи предприятинуудта ехэ хүдэлмэри эмхидхэгдэнэ. Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын олонхи залуушуул ажалдаа алдаршахынгаа хажуугаар өөһэдынгөө мэргэжэлые дээшэлүүлхын тулада һуралсалда хабаададаг. Гэбэшье энэ эрилтэ зарим предприятинуудта үшөөл хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ. Тусхайлхада, хубсаһа оёдог Хяагтын трикотажна фабрика продукци гаргалгаар республика дотороо түрүү ябадаг байбашье, олон дутагдалнуудтай байгаа. Тус фабрикын профсоюзай комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Н. Н. Разуваевагай тоосоото элидхэл зүбшэн хэлэсхэдээ, ажалшадай дунда техническэ һуралсал хангалтагүйгөөр табигданхай гэжэ профсоюзай гэшүүд тэмдэглэһэн байна. Энэ ушарһаа олон ажалшад, илангаяа залуушуул, даа габаряа дүүргэнэгүй, ажалаа бүтээсэ багатайгаар эмхидхэнэ.

Республикын модо бэлэдхэлэй предприятинуудта боложо үнгэрһэн тоосоото һунгалтын суглаануудта, конференцинүүдтэ ажалшадай зүгһөө олон дурадхал ороо. Итанцын леспромхоздо (рабочкомойнь түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. Колмаков) социалис мүрысөөн ёһын тэдысэ эмхидхэгдэһэн. Профсоюзай комитет эхин организацинуудтаа, бүлэгүүдтээ бодото туһаламжа үзүүлээгүй байшоо. Тиимэһээ тоосоото үе соо оройдоол зургаан хүн коммунис ажалай ударнигай нэрэ солодо хүртэһэн. Хэрбээ предприятиин бүхы коллективэй дунда түрүүшүүлэй дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлэгдээ һаань, бүришье олон ажалшад түрүү зэргэдэ гараха байгаа. Гадна Хүрбын леспромхоздо бирагүй байдал үзэгдэнэ. Энэ предприятиин модо бэлэдхэлэй дүрбэн участогуудай нэгэниинь—Тээтдынхи жэлэйнгээ түсэбые һара шахуу болзороор уридшалан дүүргээ. Харин нүгөө гурбан участогуудынь гээгдэжэ ябана. Нэгэ адлихан эрхэ байдалда ажаллажа байхадань, иимэ ушар тохёолдоно. Энээн дээрэһээ харахада, тус леспромхоздо социалис мүрысөөн һулаар эмхидхэгдэнэ, түрүү участогайнь дүй дүршэл, онол арганууд һайса хэрэглэгдэнэгүй.

Профсоюзай комитедүүдэй зоной дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри һайнаар ябуулаа һаа, предприятинуудай ажалые урагшань татаха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ аргатай. Энэ талаар эрхим жэшээнүүдшье бии. Клюевскэ леспромхозой профсоюзай рабочком предприятиингаа ажалшадай шэнэ технологи хэрэглэхэ ябалалдань горитой туһалһан байгаа. Эндэ модо болбосоруулха томо склад түхеэрэгдэжэ, ехэнхи хүдэлмэринь оньһожоруулагдаа һэн. Тэрэниие түргэн зуураар, шанартайгаар бүтээжэ ашаглалгада оруулхын тулада леспромхозой рабочком ажалшадые мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадуулаа. Тиигэжэ энэ хүдэлмэринь саг болзор сооо дүүргэгдэжэ, ажалай бүтээсэ 30—35 процентээр дээшэлһэн байна. Хожомынь Клюевскэ леспромхоздо нэбтэрүүлэгдэһэн һайн жэшээ Байгалай леспромхоздо, Онохойн модо болбосоруулгын комбинадта, Буряадай МДК-да хэрэглэгдэдэг болоһон байха юм.

Леспромхозуудай конференцинүүдтэ хабаадаһан делегадууд профсоюзай хүдэлмэриин һайн талые тэмдэглэхэтээ хамта, илангаяа ажалшадай байра байдалые һайжаруулха, ажалай журам наринаар сахиха, мүрысөө тодорхойгоор, нүлөө[...] архилхэ тухай хөөрэлдэб[...]

Гадна республикымнай [...] рэлэй, культурын болон [...] наймаанай эмхинүүдтэ [...] суглаанууд боложо үнгэр[...] Намсараевай нэрэмжэтэ [...] драмтеатрай коллективэй [...] лоһон суглаанда харагш[...] луулмаар һайн һайн зүж[...] үшөөл үсөөн харуулагдана [...] «Прогресс» кинотеатрай [...] фильмүүдые һайнаар хар[...] лохо, хүн зониие олоор [...] тухайда профсоюзай ком[...] үүргэ дүүргэхэ байһаниие [...]

Профсоюзуудай органи[...] боложо үнгэрһэн тоосоото [...] галтын суглаанууд, конф[...] предприяти болон эмхинүү[...] арга боломжонуудай бии [...] элирүүлбэ. Профсоюзай [...] делегадуудай суглаануу[...] оруулһан дурадхал һа[...] шүүмжэлхы ажаглалтануу[...] ной, районно, фабрика бо[...] дуудай профсоюзай комите[...] рагдажа, тэдэниие хүсэнд[...] талаар тусхай хэмжээнүү[...] юм. Энэ хадаа ажалшан зо[...] мунис ёһоор хүмүүжүүлхэ, [...] эдэбхитэй болгохо хэрэгтэ [...] зуудай комитедүүдэй үү[...] дээшэлүүлхэ байһаниинь [...]

С. ДАН[...]
профсоюзуудай областной [...] эмхидхэлэй таһагые [...]

КПСС-эй ЦК-гай ОКТЯБРИИН ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИ БЭЕЛҮҮЛЭЕ

УРГАСА БА АНЗАҺАН

• *Һалхинда хиидэжэ муудадаг элһэлиг хүрьһэтэй газарые хайшан гээд хахалха, элдүүрилхэ тухай һанамжа*

Орооһо тарянай болон бусад ургамалнуудай үндэр баян ургаса абадаг болохын тула элдэб янзын үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэхэ, таряалан, сабшалан уһалха, мелиоративна хүдэлмэри үргэнөөр хэхын хажуутаар, газарай хүрьһые һалхи шуурганһаа халхалха, уһанда нуралгаһаа зайсуулха асуудалнуудта КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1968 он) Пленум үшөө дахин онсо анхарал хандуулаа.

Бүхы орон доторнай, тэрэ тоодо манай республика соошье шанга һалхи шуурганда үлеэгдэжэ, уһанай урасхалда нуража, олохон мянган гектар газарай хүрьһэн гэмтэнэ, жэлһээ жэлдэ хүдөө ажахыда айхабтар ехэ гарза хохидол ушаруулагдана.

Шииг нойто багатай, хабартаа, зунай эхеэр халгад гэбэл гандахаа һанадаг уларилтай манай эндэхи нютагуудта шанга һалхинда үлеэлгэжэ, хүнгэхэн элһэлиг хүрьһэтэй газарай дээгүүрхи һайн шоройнь хиидэжэ, таряалан, сабшалангай үрэжэл ехээр муудана. Манай колхоз, совхозуудта газараа бодомжогүйгөөр, хайша хэрэг, ехэнхидээ шаблаатай анзаһаар хахалжа, дээгүүрхииень дисктэй лущильнигаар оло дахин урбуулжа нюсэгэн шорой болгоод, хүнгэн элһэлиг хүрьһэнэй һалхинда хиидэсые улам бүри түргэдхэнэ. Илангаяа адууһа малаа ямаршье гуримгүйгөөр бэлшээжэ, һалхинда үлеэлгэхээр хүнгэн хүрьһэтэй газарые уридшалан бодожо үзэнгүй, нюдэ балай хахалжа, ажахынууд газараа ехээр муудхаана.

Мүнөө Буряадай республикада, хүсэд бэшэ мэдээгээр, бүхы 870,3 мянган гектар газараймнай 174 мянган гектарынь гэхэ гү, али тэдэнэй 20 процентнь һалхинда үлеэгдэжэ гэмтэнэ, һайн хүрьһэниинь хиидэжэ ошоно. Үгышье һаа, хуурай элһээр хушагдажа байна. Энэмнай орооһо тарянай, үбһэ ногооной, мүн ондоошье ургамалнуудай үндэр баян ургаса абаха хэрэгтэ тоолошогүй ехэ гай тойбо татана бшуу.

Тиимэһээ газарай хүрьһэ һалхинһаа халхалха таарамжатай онол аргануудые олохо гээшэ манай республикын эрхэ байдалда тон шухала болоод байна.

Теэд энээндэ ямар арга хэрэгтэй гээшэб?

Һалхи хүйдэ үлеэлгэжэ, хиидэжэ муудадаг хүрьһые хамгаалхын тула тиимэ, иимэ онол арга хэрэглэхэ ёһотой гэжэ нэгэ тогтомол, хаа хаанагүй адли тодорхой заабари үгэхэнь бэрхэтэй. Нютаг бүхэнэй байгаалиин эрхэ байдал, газарайнь нюрууе, хүрьһэнэйнь шанарые хараада абажа, олон янзын онол аргануудые хэрэглэхэ ёһотой болоно.

Ажахы бүхэндэ газарай хүрьһэ хамгаалха хэмжээнүүдые зохёоходоо түрүүн хүрьһыень шалгаад, һалхинда үлеэгдэжэ хэр зэргэ мууданаб, саашадаа хэр муудахаб гэжэ тодорхойлхо шухала. Тиигээд һалхинда багаар, дунда зэргээр, ехэшэгээр, бүри ехээр үлеэлгэдэг хүрьһэтэй газар гэжэ тус тустань ондо ондоо бүлэг болгожо тодорхойлхо. Харин бүри элһэн хүрьһэтэй газарые тусгаар бүлэгтэ оруулха ёһотой.

Тиигэжэ ажахынууд бүхы таряалан, сабшалангайнгаа хүрьһэнэй шанарые зүбөөр тодоруулһан хойноо, тэрэ газараа ямар гуримаар элдүүрилхэб, ямар севооборот хэрэглэхэб, һалхинһаа халхалхын тула юу хэхэб гэжэ таарамжатай хэмжээнүүдые хараалха болоно.

Һүүлэй жэлнүүдтэ СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай научна хүдэлмэрилэгшэд шэнжэлгэ хэжэ, газарай хүрьһэ һалхинһаа хамгаалха онол аргануудые хэрэглэхэ дурадхалнуудые зохёохо талаар зарим тэды хүдэлмэри хээ.

Һалхинда ехээр даб дээрэ хиидэдэггүйшье һаа, саашадаа ходол хуушанай гуримаар хахалжа элдүүрилбэл, хүрьһэниинь муудажа, үлеэлгэжэ болохо байһаниие хараала абан, юрын севооборот хэрэглээд, тэрэнээ сэбэр паар болгоходоо, нэгэ жэлдэ шаблаатай плугаар хүрьһыень урбуулжа хахалха, хойто жэлдэнь хүрьһыень урбуулангүй, миил доогуурнь элдүүрилхэ болоно. Тэндэ дисктэй лущильник, мэлигэн каток хэрэглэжэ болохогүй. Газартаа минеральна үтэгжүүлгэ, наг шэбхэ һайса оруулаад байбал, хүрьһэнэй һалхинда хиидэхэ, муудахань һурагүй бараг байха.

Хүнгэншэг хүрьһэтэй аад, һалхинда дунда зэргээр үлеэгдэдэг газарые сэбэр паар болгоходоо, шоройень урбуулангүйгөөр доогуурнь отолдог, зөөлэрүүлдэг хутагатай культиватораар элдүүрилхэ шухала. Намарай паар болгоходоо, нэгэ жэлдэнь юрын шаблаатай плугаар хахалаад, нүгөө жэлдэнь хүрьһыень урбуулангүй элдүүрилхэ болоно. Тэрэнһээ гадна, тиимэ газарые зурууд зуруудаар элдүүрилхэ арга бии. Жэшээнь, нэгэ таряалан дээрэ 100 метр үргэнтэйгөөр зурууд хахалаад, нүгөө 100 метрыень хахалангүй орхихо, тэрэнэй саада тээхи 100 метрые элдүүрилээд, үшөө 100 метрдэнь һолоомоной узуур үлөөхэ. Тиигэжэ бүхы таряалан хүү зуруудууд болгогдоно. Һалхинай ехэнхидээ үлеэдэг шэг руу хүндэлдүүлэн тэдэнээ татаха болоно.

Газарые зурууд зуруудаар элдүүрилхэдэ юугээрээ һайн бэ? Тэрэниие паар болгожо хахалхада хабар, намарай сагта нүгөөдэ зэргэлһэн зурууд дээрэнь ургажа байһан ургамал һалхинһаа хүрьһыень халхалха ха юм.

Тиигэбэшье таряалантые зурууд болгожо элдүүрилхэдэ, таарамжагүй юумэнь баһал олон. Жэшээнь, хахалагдаһан зуруудай хүрьһэн һалхинда үлеэгдэжэ, һолоомоной узууртай нүгөөдэ зуруудайнгаа нэгэ захада шорой обойшотор хаядаг. Тэрэниие болюулхын тула зуруудай захаархиие 5—10 метр үргэнөөр дисктэй лущильнигаар элдүүрилхэ байна.

Хоёрдохи дутагдалынь юуб гэхэдэ, газар зурууд болгон элдүүрилхэдэ буртаг үбһэн ехэ дэлгэрдэг, мүн хахалхада, ургасын хойноһоо харууһалха, тэрэниие хуряахада түбэгтэй болодог. Юуб гэхэдэ, нарин газарта трактор, комбайнаар оло эрьелдэхэ, тойроходо үлүү ябадал ехэ гарана бшуу.

Һалхинда бүри ехээр үлеэгдэжэ, дээрэхи һайн шоройнь ходо хиидэжэ байдаг хүрьһэтэй газарые баһал зурууд болгожо хахалаад, тэндээ нэгэ зуруудтань олон жэлэй ногоо, нүгөөдэдэнь нэгэ жэлэй ургамал тариха болоно. Тиигээгүй, миин хахалаад байбал, ойрын жэлнүүдһээ тэрэ газарай хүрьһэн бүри муудажа, ямаршье ургамал тариха аргагүй болохол.

Жэшээ болгон, һалхинда үлеэгдэдэг хүрьһэтэй газарта хэрэглэхээр Павлодарай туршалгын станциинхидай зохёоһон табан политой севооборотой схемэ эндэ дурадханабди. **Нэгэдэхи** полинь—просо, **хоёрдохинь**—шэниисэ, **гурбадахинь**—ямар нэгэн ургамалаар эзэлэгдэһэн паар, **дүрбэдэхинь**—шэниисэ, **табадахинь**—хара тарян. Тиигэжэ поли бүхэнэй хахадтань олон жэлэй ногоон ургуулагдана. Ногооной, ургажа байһан поли табан жэл болоод лэ хахалагдажа, шэниисэ таригдана. Харин шэниисын ургаһан газарта ногоон таригдадаг.

Һалхинай ехээр үлеэдэг хуудам тала газарта, мүн сула элһэн хүрьһэтэй газарта үргэлжэдэнь олон жэлэй ногоо тариха гү, али жэжэ бургааһа зурытар ургуулжа, хүрьһыень тогтоохо хэрэгтэй. Тиимэ газарта донник, хяаг, хилгана, хүсы үбһэ гэхэ мэтые холёод тарихада һайн. Ногоогоо зунай ехэ бороогой орохоһоо урид тарибал зохистой.

Элһэлиг, һалхинда хиидэдэг хүрьһэтэй газарые сэбэр паар болгоходоо, хабар, эртын ургамалнуудые тарижа дүүргэхэ багта, хахалхада таатай гэжэ һанагдана. Тиихэдээ шоройень урбуулангүй, 10—12 сантиметртэ доогуурнь отолдог хутагатай культиватораар элдүүрилхэ. Зундаа тэндэнь буртаг үбһэнэй ургаа һаань, штангатай культиватораар 6—8 сантиметр гүнзэгыдэ элдүүрилээд, июлиин һүүл багаар гү, али августын эхеэр бүри гүнзэгыдэ элдүүрилжэ, дээрэһээнь хадхууртай катогоор жэгдэлнэ. Намарай паар болгоһон газарыешье баһал тиимэ гуримаар элдүүрилхэ.

Тиигэжэ хүрьһыень урбуулангүй, һолоомонойнь узуур доогуур шоройень зөөлэрүүлһэн газарта тусхай «СЗП-24» гү, али «СЭС-9» сеялкаар тариха хэрэгтэй. Һалхинда үлеэгдэжэ муудадаг хүрьһэтэй газартай ажахынууд таряалангаа хахалха, элдүүрилхэ технологиие эрид хубилгаха, тэрээндэ хэрэгтэй тусхай техникэ, зэмсэгүүдые олоор худалдажа абаха болоно.

Эдэ бүгэдэһөө ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, һалхинда үлеэлгэхээр хүнгэн, элһэлиг хүрьһэтэй газарта дээгүүрхи һолоомынь, үбһэ ногооной узуурые хүдэлгэнгүй үлөөжэ, шоройень урбуулангүйгөөр миил доогуурнь элдүүрилхэ, шадаал һаа шииг нойтыень хатаахагүй, хиидхүүлхэгүй гэжэ оролдохо ёһотой болоно. Илангаяа тэндэ үтэгжүүлгэ һайса оруулха, буртаг үбһэ үты хэхэ гербицид үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

М. БУБЕЕВ,
Буряадай естественнэ эрдэмүүдэй институдай научна хүдэлмэрилэгшэ.

УРАН ГАРТ[...] ЭХЭНЭ[...]

Зинаида Хмелева хор[...] жэлэй саада тээ Улаа[...] локомотив-вагон заһаб[...] заводто хүдэлхэеэ ерэ[...]

— Тиихэдэ электро[...] рилгын цех гэжэ үгы һа[...] Эхэнэр хүнэй дарха хэ[...] хада хүнүүд гайхалда[...] хаш. Теэд хайшан [...] иимэл ажалда дуратай [...] даа,— гэжэ Зинаида Х[...] хөөрэдэг.

Мүнөө Зинаида Х[...] электро-заһабарилгын [...] түрүү хүдэлмэришэдэй [...] Тэрэнэй үгэһэн продук[...] шанартай байдаг. Үд[...] риингөө нормые ходо [...] дүүргэнэ. В. И. Ленинэ[...] һөөр 100 жэлэй ойн х[...] лэй социалис мүр[...] оролсоод, амжалтатайга[...] дэлжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: З[...] Хмелева ажал дээрээ.
Ф. СОРОКИНОЙ [...]

ХОЁР ХАРГЫН БЭЛШЭР[...]

— Олон хүнэй бодол олон тээшээ хубаалдаад лэ байгаа һаа, колхозоо яашье урагшань татахагүйбди. Огторгойдо найдажа һуултагүй. Эбтэйгээр, зүбөөр хэлсээд, ниитынгээ мал үбһөөр хангаха тухайгаа хөөрэлдэе,—гэжэ колхозой правлениин үргэн зүблөөн дээрэ Лодой Будаевич Кишиктуев бодожо ябаһанаа сэхэ руунь хэлэжэрхёод һуушаба.

Огторгой! Тэрээндэ ходоол найдажа байгаа һаа, һанаһанаа һарбайжа абахагүйш. Дайнай хойто жэлнүүдтэ ямар хүшэр байгааб—ган гасуур... тарян ургахагүй, сабшалан гандашаха. Үхэр малда һогооборишье үбһэ бэлдэрхэ гэхэдэ олдохогүй, ухэл гарзада орожол байха. Бригадирнууд, фермые даагшангар үдэр бүри колхозой правленидэ дуудуулха, тэндэ шанга хөөрэлдөөнүүд гарагша бэлэй. Тэрэ үедэ Цыденжаб Бадмаевич Лхамажапов «Улаан Оронго» колхозой түрүүлэгшэ байхадаа, нилээд бодолтото болоһон, зарим асуудалнуудые шиидхэхэ гэхэдээ тулгардадагшье һэн.

Теэд колхозой ажал бүгэдэ зоной бүтээхэ хэрэг ха юм. Хүн бүхэнэйл оролдоо хада хамаг юумэншье урагшатай байха байгаа. Мүн тиигээд ажахыда техникын бата байхада яахабши! Ажалша гартан дуталдаха... Тэрэ саанаа колхознигуудай ажалта үдэртэ мүртэй юумэн хубаарилагдахагүй, энэнь тэдэнэй урма зоригые мохоохо. 1968 ондо тарянай ургаса яһала һайн байжа, артелиин ажалые нилээд урагшань татабашье, баһал хойто хабарынь хагсуу хүйтэн саг үзэгдэжэ, ниитын мал үбһэ хулһаар дутаһан байна.

Колхоз тогтоохо үедэ эдэбхитэй ябаһан артелиин гэшүүн Лодой Будаевич Кишиктуев правлениингээ үргэн зүблөөн дээрэ сэдьхэлһээ хөөрэжэ байхадаа: «олон үгэдэ олзогүй» гэжэ лаб этигээ һэн. Тиихэдэ ажалдаа этигэдэггүй, «огторгойл маниие үргэнэгүй» гэһэн бодолтой заримууд бии һэн. Мүн артелиин зоной дунда үнэхөөр урагшаа һаналтай хүнүүд олон байгаа. Теэд зоной һанал бодолой хоёр тээшээ хубаалдаад, ажалай эмхидхэлэй һулараад байхада, колхозой түрүүлэгшэ Цыденжаб Бадмаевич тон зүб асуудал правлениингээ зүблөөн дээрэ табиһан юм. Ниитын мал һүрэг олошоруулха тушаа шухала зорилго шиидхэхэеэ байһан зон хадаа нэн түрүүн сабшалангаа һайжаруулая гэжэ колхозойнгоо эдэбхитэдтэ тэрэ хэлээ.

Энээнииень Лодой Будаевич мэтын колхозой ажалда хойшоо харашгүй ябадаг хүнүүд дэмжэһэн, олон зоной баримталһан зүб харгы гээшэ гэжэ тоолоһон байба. Артелиин мал ажалай хүгжэлтэнь газарай хүсөөр тэдхэгдэдэг. Теэд энээндэ эзэн ёһоор хандаагүйдэ аргагүй байгаа ха юм.

...1949 он. Үбэлэй хүйтэнтэй зүршэһэн хабар гансата уяржа, игаабари наран огторгойдо дээрэ хөөрэн, элшээ сасадаг болобо. Хада жалгын хүмэгөөр хүбхырэн сайража байһан хүбэн сагаан саһан хабарай наранда гэтэжэ, һайрам болон урдахаяа байба. Эгээл энэ үедэ Лодой Будаевич Кишиктуев луговод болохо гэһэн даабари колхозойнгоо правлениһээ абанхай, Оронгын зүүн бэе гаража ябаба. Тэрэнэй сэдьхэлдэ түрүүлэгшын хэлэһэн һайн бодолнууд һанагдажа ябаа. «Колхоздоо сар үргэлжэдөө хүдэлхэ звено байгуулаа һаамнайл, одоол сабшалан һайжарха һэн даа. Адууһа малаа үбһөөр хүсэд хангаха байнабди. Мүнөө танайл эмхидхэхэ, жэшээ харуулха саг болоо» гэжэ Цыденжаб Бадмаевич колхозойнгоо эдэбхитэй гэшүүндэ найдаһаншье байна.

Артелиин зарим хүдэлмэриин захадаа гарахагүйдэ, колхозые хүтэлжэ байһан ганса түрүүлэгшэ зэмэтэй бэшэ байгаал. Энээниие Лодой Будаевич ойлгожошье ябаа. Зоной ооһэдынь хүсэлэлсөөгүйдэ ямар хүдэлмэри урагшаа ябахаб! Оронгын зүүн бэедэ адагынь гурбан зуун гектар сабшалан байба. Тэрэнь олон жэлдэ уһалагдаагүй, үтэгжүүлгэ гаргагдаагүй һэн. Сар үргэлжэдөө хүдэлжэ байха хүнэй үгыдэ, тэрэниие эзэтэй болгоогүйдэнь ямаршье газар жэл үнгэрхэ бүри муудажал байдаг ха юм. Сабшалада гектар бүриһөө 3—4 бухалһаа саана үбһэн абтадаггүй һэн. Зүүн бэеын сабшалангай 216 гектарыень даажа абахадаа, Лодой Будаевич колхозойнгоо правлениһээ үшөө туһаламжа эрижэ, хэдэн хүниие хажуудаа абаад, нэн түрүүн һубаг ханаабуудые заһабарилжа ороо бэлэй. Гансал морин унаагаар ажаллажа байхадань, хүдэлмэринь хүндэ һэн. Хабартаа газар хүрэшэнхэй байха. Түрүүшын һайрамые урадхуулха гэхэдэ, бэлэн һубагууд байхагүй. Тэрэ жэлдэ уһалалтын болзор оройтоошье һаань, хуушаржа элэгшэһэн үнинэй һубагуудые шэнээр татажа гүнзэгырүүлээд, бүхы участогуудайнгаа нилээд хубиие уһалаа болгоо.

Хэды тиимэшье һаань, луговодой уялга харюусалга даажа байһан тулалаа Лодой Будаевич ехэнхи участогуудаа үбһэндэ оротор уһалжа, ургасыень нилээд дээшэлүүлжэ шадаа. Сабшалан дээрэһээ гектарай 8—9 центнер үбһэ ногоо хурлаха гэһэн колхозой правлениин түсэбые ул[...] дүүргээ һэн. Теэд сабшалан[...] зарые үрэжэлтэй һайн бо[...] гээшэ гансахан жэлэй хэрэг [...] ха юм. Олон жэлээр оншол[...] тээгээгүйдэ урдань орогдохо[...] шэ байһан. Луговод нүхэр Ки[...] туев энээниие һайса мэ[...] илангаяа намартаа ехэ хүд[...] хэтэг болобо. Газарай хүр[...] байхада һубаг ханаабуудые [...] болгоод, мүн уһанай ябаха [...] нуудта наг шэбхэ зөөлгэд[...] Тиигээд хабартаа һубагуудай[...] багаар обоолодоһон шэбхын [...] хэдэ, хажуугаарнь уһа ура[...] лаглажа, участогуудынь ш[...] шүүһэтэй уһаар уһалдаг [...] лоһон. Энэнь аша үрэтэй ба[...] Шэбхэтэй холигдожо, һа[...] уһалагдаһан газар дээрэ[...] гектар бүриин 18—20 це[...] үбһэн хуряагдадаг болобо.

— Газар гээшэмнай хүнэ[...] хүргэхэдэл баяжадаг, тэдхэ[...] асардаг ха юм,—гэжэ үнинэ[...] товод хөөрэдэг. Теэдшье [...] Будаевичай ажаллажа ба[...] жэлнүүдтэ мүнөөнэйхи шэн[...] рүү онол арганууд үргэнөөр х[...] лэгдээгүй һэн. Минеральна [...] жүүлгэ сабшаланда хэрэглэх[...] та байгаагүй. Сабшалан му[...] гөөр һайжаруулха гэхэдэ, те[...] кэ, зэмсэг дуталдадаг байгаа, [...] бэшье тэрэ үедэ Сэлэнгын [...] луговодууд Герасимов, Баты[...] гэгшэдэй дүй дүршэл хаа ха[...] түй нэбтэрүүлэгдэжэ, үбһэ [...] ной баян ургаса хуряагдаад[...] лоо. Һүүлшын үедэ түрүүшэ[...] дүршэлые Лодой Будаевич ха[...] лэдэг боложо, ехэ амжалта тү[...] һан. 1959 ондо бүхы сабша[...] тайнгаа 70 гектар дээрэһээ га[...] рниц 54 центнер үбһэ хура[...] байна.

Артелиингээ ажалда эдэбхи[...] тээр хабаадаһанайнь түлөө Бу[...] ороной Россин гүрэнтэй нэг[...] һээр 300 жэлэй алдарта ой[...] дашарамдуулан, Л. Б. Кишикт[...] Ленинэй орденоор шагнагдаха [...] бн заяатай байгаа. Энэ зая[...] өөрынь оролдосо үүсхэлээр [...] лагдаа. Бодоод үзэхэдэ, ганса[...] Лодой Будаевичай оролдол[...] участогууд дээрэһээнь зарим [...] нүүдтэ гурба-дүрбэ мячган [...] нер хүрэтэр үбһэн хуряагда[...] байба Тиигэжэ хэдэн гүүртэ, о[...] рын мал энэ луговодой ургуул[...] үбһөөр хангагдадаг һэн. Хо[...] жэлэй туршада луговодоор а[...] лахадаа, Лодой Будаевич кол[...] зойнгоо мал ажалай хүгжэлт[...] ямар ехэ аша туһа хүргэһэн ба[...] на. Мүнөө нэя наһанайнгаа [...] баан оодэ алхалжа, пенсидэ [...] раал ябаһан тэрэнэй аша габь[...] нютагайнь зон марталдагтүй, хо[...] доол һанажа ябадаг.

Т. ГАРМАЕВ.

ШЭНЭ УЯЛГАНУУД

Бэшүүрэй аймагай «Рассвет» колхозой бүхы отаранууд дээгүүр хонишодой зүблөөн боложо үнгэрбэ. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан, хонишод социалис мүрысөөнэй дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абана.

Тус колхозой хониной нэгэдэхи фермын коллектив ниитэ дээрээ 1969 ондо түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор зуун эхэ хонин бүриһөө 85 хурьга абахын орондо 93-ые абаха гэжэ шиидэбэ. Тиихэдэ түрүү хонишон А. С. Пачтелеев хамта хүдэлдэг Ф. Н. Куприяновтай зуун эхэ хонин бүриһөө 95 хурьга абаха, коммунист А. С. Ткачевой даадаг отара—93, А. Н. Куприянов—94 хурьга абаха, хонин бүриһөө 3,2 килограмм нооһо хайшалха гэһэн социалис уялгануудые абаад, эршэмтэйгээр ажаллажа байна.

Колхозой нэгэдэхи отделениин хонишод Бэшүүрэй совхозой хоёрдохи отделениин хонишодые социалис мүрысөөндэ уриба. Энэ уряаень совхозойхид хүндэтэйгөөр ибаба.

К. БОБРОВ.

Сэлэн-Дүүмын механическа заһабарилгын заводто 9-дэхи ГПТУ-гай һурагшад, ерээдүйн слесарь, токарьнууд абаһан онол эрдэмээ батадхан, ажалай практика гарадаг юм. Заводой үнинэй хүдэлмэришэд тэдэниие үйлэдбэри дээрэ заабарилан һургадаг.

Тус заводой түрүү хүдэлмэришэн, коммунис ажалай ударник, токарь В. В. Коротков энэ училищиин олохон һурагшадые хүдэлмэридэнь мэргэжүүлэн һургаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. В. Коротков ГПТУ-гай һурагша Л. Кравцовае токариин мэргэжэлдэ һургажа байна.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

„СОЮЗ-5“ ОНГОСЫН ЭКИПАЖ

Командир. Борт-инженер. Инженер-шэнжэлэгшэ

I.

...пьевск. Первая-Коксовая ... «Союз-5» гэжэ замбуулинай ...осын экипажай командир ...олыновай эхэ эндэ полик... худэлhэн юм. Нэрынь ...бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ ...байhан хүн хори шахуу ... энэ горнягуудай хотодо ...аа. Эндэ Борис Волыновай ...шар ба эдир залуу наhан ...Гжатска худэлмэришэн хү...рий Гагаринай 1961 оной ...н 12-то нээhэн замбуули... мүнөө иишэ, Прокопьевск ...вашана.

...лгоноб, тиихэдээ минии ...мбуулинай дайда соогуур ...ниидэжэ ябана ха юм.... ...ээ худэлгэжэ байhыемнн ...ты. Өөртэнь даалгагдаhан ...арние тэрэ дүүргэхэ гэжэ ...нэб. Бултадаа hайнаар үн...даа. Зүгөөр тиибэ яабашье.. ...анадые угтахадаа Евгения ...евна хэлээ.

...нтэй хамта Прокопьевск ...ябажа урдын фасадна үйл...үндэр байшан тээшэ ошоо...смонавтын эхэ энэ дадаhан ...шэнээр хараhан шэнгеэр ...hypahан hургуулиие, тэ...үнгэн атлетикээр махаба...хэдэг городской стадио...руулаа.

...й хүбүүн одо мүшэд тээ...лхын тулада хайшан гэжэ ...яажа хатуужан зориг...Эдэ бүгэдые удаа дараалуу...ха хэрэгтэй байгаа бшуу. ...багахан байхада эсэгэнь ...раа. Эрхүүгэй медицинскэ ...дүүргэhэн Евгения Волы...рокопьевск худэлхээ ерээ. ...тенолог Иван Карих гэг...анилсаад, тэдэнэр гэрлээ. ...эсэгэнь Борисай ёhотойл ...оложо шадаа. Хоёрдохи ...Роберт түрөө.

... эхилээ. Карих фронт ...луу эхэнэр хоёр үхибүүд...hэн байгаа. Багахан Борис ...ан уялгадаа угаа hайнаар ...байhан юм.

...с оролдосотой, тэсэбэритэй, ...ямар нэгэн юумэ эхилээ ...нээ заатагүй эсэстэнь хүр...эрэ бага байхаhаа техни...онирходог hэн. Эсэгэнь ...а бусажа ерээд, «Конструк...жэ суглуулагдадаг наадан...рглэхэдэнь тэрэ тон ехээр ...эйхи шэнгеэр баярлаа hэн! ...згэн харагдаа үзэгдөөгүй ...«ухаалан зохёохын» тула...ис хэдэн часааршье hуужа ...байгаа. Мүн фотоаппара...эр hонирходог hэн. Тии...рис өөрөө фото-зураг буул...дадаг болоо. Эсэгэеэ, эхээ, ...роо... мийсгэйгээ зурагаа ...лхын тулада элдэб янзаар ...ень баадхадаг болоо hэн. ...үнэйнгээ буулгаhан фото...ай зузаан альбомые эхэнь ...аар хадагалжа байдаг.

...с үхибүүн байхаhаа эхилэн ...эжэ hураа. Дайнай үедэ гэр ...бүхы ажалые тэрэ хэдэг ...юм.

...Прокопьевскдо, Борис ком...о ороо. 1952 ондо дунда ...лн дүүргээ. Тэрэнэй ямар ...нитын уялга дүүргэдэггүй ...уеыень эхэнь hананагүй.

...а hypахаб? Энэ асуудал ту...рис удаан саг соо бодожо ...ингээд сэрэгэй авиационно ...шида орохо гэжэ шиидээ hэн.

...ищида hуража байhан Бо...удаан саг соо бэшэгэй ...haaнь эхэнь үргэhэ нойрос ...байгаа бшуу. Ниидэнэ ха ...ршье ушар тохёолдожо бо... Нэгэтэ училищиhаа бэшэг ...үгөөр ондоо хүнэй гараар ...ихэй. Хүбүүгээ hайнаар ...үүлhэнэй түлөө командова...схалан хүргэнэ гэжэ үбгэ... Иван Дмитриевич уншаа

...с ганса нэгэ бэшэхэдээ, ...амжалтанууд тухай ту...өө мэдээсэдэг hэн. Ниидэ...н дуратай гэжэ бэшэгүүд...йлгохоор байдаг бэлэй. Бо...илищиие дүүргээ. Парадна ...аа үмдөөд буулгуулhан фо...таа эльгээгээ: «Эжыдэ ду...л болгон «ехэ хүбүүнhээ» ...оной августын 7».

...оной хабар Борис тэрэнтэй ...лассата hypahан, политехни...нститудай студент Тамара ...а хоёр гэрлэhэн байгаа. ...ынь минии хододоо хүсэжэ ...шэнэ ажал намда дурадха... Борис түрэлхидтөө мэдээ...уршалгашан болоо» гэжэ ...наандаа бодоо бэлэй.

...с Тамара хоёр Москва ша...ээ. Ессентуки аргаламжада ...оо. Евгения Израилевна ...дтээ хүрэhэн байгаа. Борис ...ровкодо гарашаhан байгаа. ...шэнэ газарта ажахытай бо...илhэн байгаа бшуу. ...этэ үдэшэлэн бүлэг олон шууяатай хүхюутэй хүбүүд байрадань орожо ерээ. Тэдэнэр ээлжээ ээлжээгээр танилсаа.

— Юра, Борисай «аха»,—гээд нэгэниинь согтойгоор, сэхэ хэлээ.

— Павел,—гээд нүгөөдэнь үhээ гэдэргэнь hэжээ.

— Андрей,—гээд гурбадахинь мэдүүлээ.

Удаань тэдэнэр гурбуулаа Евгения Израилевнае вокзал хүргөө. Ээлжээ ээлжээгээр чемоданиинь барилсаа, шог үгэнүүдые зугаалаа. Тэрэ эдэнэртэ хүргүүлжэ ябахадаа мүнөө бүхы лётчигууд хүбүүдни болоо гэжэ шэбшэн бодожо ябаа hэн.

Жара нэгэн оной апрельдэ совет хүн замбуулинай дайда руу дэгдэн ниидээ. Газетэнүүдэй хуудаhан дээрэhээ Израилевнае Юра, үнөөхи хүхюутэй Юра, Борисай «аха» хаража hуугаал! Августда Герман Титовой газарые тойрон сүүдхэ соо ниидэхэдэ, Евгения Израилевна бүхэли сүүдхые үргэhэ нойргүйгөөр үнгэргөө hэн. Хожомынь Андриян ба Павел тухай, Валерии ба Валентина, Владимир, Константин, Борис, Павел, Алексей, Георгий... тухай hанаа сэдьхэлээ зобоо.

Замбуулинай дайда тухай хэблэлдэ толилогдодог бүхы материалнуудые тэрэ ехэ дуратайгаар уншадаг. «Космонавтнууд» гэжэ бишыхан брошюрые хэдэн оло дахин уншаа. Тэндэ космонавтнуудай парашюдаар hүрэн буулга тухай бэшэгдэhэн байгаа бшуу.

«Борис бултанhаа hайнаар дэбхэрэн буугаа. Иимээр лэ дэбхэрхэ хэрэгтэй! Жэшээ абагты...—гээд инструктор магтаhан байгаа.

Энэ номые Бориста нэгэтэ харуулаад, иигэжэ асуугаа:

— Энэ шам тухай гү?

Мүрөө хабшаад:

— Эжы, ши яанаш. Эндэ космонавт тухай хэлэгдэнэл, би лётчик ха юм биб.

...Хэдэн жэлэй урда тээ, космонавтикын үдэрэй тэмдэглэгдэхээ байхада, Павел Попович, Павел Беляев, Алексей Леонов Калуга уригдаhан байгаа. Тэдэнтэй хамта Борис Волынов ерэлсээ. Нариихан аад, эгсэ эрид гэшхүүрээр космонавтнууд малгайгаа абаад өөдөө гаража, эрдэмтын бишыхан таhаг-кабинет соонь ороо. Алексей Циолковский шэнгеэр түмэр «шагнуурые» шэхэндээ хашаад, хэдэн үгэ хэлыш гэжэ Борисые гуйгаа:

— Эндэ бүхы юумэн жиирэй юрын лэ...

— Конструкторска бюро ехэ бэшэл. Харин эндэ хэдэн гайхамшагта бодолнууд түрээб!—гээд кабинедhээ гарахадаа Алексей Леонов бодолгото болонгёор хэлээ.

— Эдэ харанхы бүрүүл таhагууд соо Константин Эдуардович хэдэн олон hүни ба үдэрнүүдые үргэhэ нойргүйгөөр, бодолгото болон үнгэргөө гээшэб. Мүнөө үедэ ажаhуугаа haaнь тэрээндэ ямар аятай байха hэм!—гээд Борис Волынов үргэлжэлүүлэн хэлээ.

Һүүлшын таhаг. Экскурсовод магнитофон табяа. К. Э. Циолковскиин хэлэхэ абяан эрид эгсэшэгээр дуулдана. Музейн хүндэтэ айлшадай дэбтэртэ иимэ үгэнүүд бии болоо... «К. Э. Циолковскиин ажал хэрэг ба hанал бодолые хүн түрэлтэн хододоо hанажа ябаг лэ. Тэрэнэй hанал бодолой бэелүүлэгдэжэ байhые энэ хүнэй нюдөөрөө хаража шадахагүй байhыень бидэнэр шаналнабди.» Доронь Замбуулинай мэдээжэ баатарнууд гараа табяа. Тээ хойношог: Б. Волынов гараа табиhан байна.

Хүбүүнэйнгээ яажа ургаhые, хатуужаhые эхэнь ойлгоно. Зүгөөр hанаагаа зобонгүй hуужа шаданагүй. Одо мүшэд тээшэ шэнэ зам мүнөө табижа ябаhан энэ эрэлхэг зоригто хүн эхэдэнь урда мэтэ үхибүүн шэнгеэр hанагдана бшуу.

Мүнөө тэрээндэ ямар хаб? Бэрхэтэйхэншье байжа болоо даа. Тээд эгээн түрүүшынхидтэ бүрил бэрхэтэй байгаа ёhотой гээд тэрэ хэлэхэ дуратай юм. Гэбэшье замбуулинай дайда руу хэгдэhэн шэнэ ниидэлгэ бүхэн ямаршье юумээр бэ түрүүшын, мүн бэрхэтэй байдаг. Мүнөө эхэнь баhал үргэhэ нойргүйгөөр hүниие үнгэргэнэ...

II.

Инженер Алексей Елисеев Калужска областьдо—«Циолковскиин газар» дээрэ Жиздра гэжэ бишыхан городто 1934 ондо түрөө. «Нүхэдүүд, минии теоретическэ талаарнь үндэhэлэн баримталhан нүгөөдэ hанал бодол—планетэнүүд хоорондын аяншалга мүнөө бодото хэрэг дээрэ бэелүүлэгдэхэ» гэжэ би лабаар этигэнэб гээд Константин Эдуардович Москвагай Майн 1-нэй демонстрацида хабаадагшадта хандан, 1935 ондо хэлээ hэн. Энэ хадаа Алексей Елисеевэй үетэндэшье хамаадана бшуу.

Алексейн хуби заяан урагшатай hайн байгаа. Москвагай 167-дохи дунда hургуулиие дүүргээд, Елисеев Бауманай нэрэмжэтэ дээдэ техническэ училищида hypахаяа opohoн байгаа. Тэндэ академик С. П. Королев лекцинүүдые уншадаг байhан юм.

...Дээдэ hургуулида орохые Алексей үшөө hургуулида hуража байхадаа хүсэдэг байгаа, энэнь 1951 оной июньдэ бэелээ. Нарин туранхайшаг бэетэй, шарабтар үhэтэй хүбүүн сэгээбэр нюдөөрөө гайхангяар миhэрэн мэгдэд гэжэ байгаад экзаменационно хуудаhа гартаа абаад, иигэжэ шангаар уншаба:

— № 964. Елисеев Алексей Станиславович. 1951 оной июлиин 11. Бултадаа зүб!

Хуудаhанай булангдахи бишыхан фото-зурагые ойр зуура харахада: «Алешка, бү булигда. Нэгэ hуурида арбан орохые хүсэгшэд бии!»—гэжэ досоогоо hанаа бэлэй.

Алексей инженер болохо гэжэ үни хада шиидэнхэй. Энээндэнь научно-шэнжэлэлгын институдуудай нэгэндэ научна худэлмэрилэгшөөр ажалладаг эхынь, Валентина Ивановнагай, ёhотойл эсэгэнь, ханинь боложо шадаhан хойто эсэгэ Вагинак Ефремовичэй нүлөөн байлсаhан байха даа.

Экзаменууд амжалтатайгаар баригдаа. Омогорхолтой, золтой хубитай Алексей Елисеев бишыхан дэбтэрые — студентнүүдэй үнэмшэлгые баhал нэгэнтэй—1950 оной декабрьда үгтэhэн комсомолой билетэй сугтань хармаандаа хээ. Һурагша Алексей Елисеев энэ билетые райкомhоо абахадаа, ВЛКСМ-эй гэшүүнэй нэрэ зэргые ёhотойгоор лэ харюулхаб гээд нүхэдөө найдуулаа hэн.

Энэ этигэл найдабариие харюулжа шадаа. Студент байhан жэлнүүдынь эдэ үгэнүүдэйнь түрүүшын шалгалта болоо hэн. Алексей Елисеев теоретическэ предмедүүдые илангаяа hонирхолтойгоор шудалдаг hэн. Эрхим сэгнэлтэтэйгээр hypахынгаа хажуугаар ниитын хүдэлмэри ехээр хэдэг, спортоор—фехтованяар hонирходог hэн. Студент предприятинуудта үйлэдбэриин практика дүрбэ дахин гарахадаа, тус бүридэнь хүтэлбэрилэгшэдhээ hайн магтаалда хүртэдэг бэлэй.

Эсэстэнь эрхим сэгнэлтэтэйгээр дипломоо абаа. «Гүрэнэй экзаменационно комиссиин 1957 оной мартын 2-ой шиидхэбэреэр А. С. Елисеевтэ инженерэй мэргэжэл олгогдоо»—гээд диплом дээрэнь бэшэгдэнхэй.

Замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ үе сагые Соведүүдэй оронной нээhэн гайхамшагта 1957 ондо инженер Елисеев ажаллажа эхилээ.

Алексей Елисеев конструкторска бюронуудай нэгэндэ хүдэлдэг болоо. Тэндэ байхадаа, кандидатска диссертациие тэрэ барижа гараа hэн.

Замбуулин соогуур ниидэжэ юртэмсые шэнжэлэн мэдэлгэдэ өөрынгөө туhа нэмэриие оруулалсахые мүнөө үедэ хэн хүсэдэггүй гээшэб:

Тиин Алексей Елисеевшье замбуулинай дайда руу ниидэхые, замбуулинай техникэ туршахые угаа ехээр хүсэдэг байгаа.

1966 ондо инженер А. С. Елисеев hурагша-космонавт болоо. Одо мүшэд тээшэ ниидэхэ бэлэдхэл хэгшэдэй городогой партийна организаци тэрэниие Ленинскэ партиин зэргэдэ абаа, «Союз-5» онгосын экипажда оролсохыень hанамжалан дурадхаа.

...Алексейн хүсэл эрмэлзэлгэ мүнөө бэелбэл даа.

III.

Гагаринтай хамта космонавтнуудай зэргэдэ абтаhан Евгений Хрунов замбуулинай дайда руу ниидэлгые бусадhаа удаан саг соо ехээр хүлеэhэн байна ха. Харин тэрэ минии ниидэхэ үдэр ерэхэ гэжэ мэдэдэг байгаа. Ниидэлгэдэ эршэтэйгээр, оролдосотой шангаар бэлэдхээ. Ушарынь шэнэ ниидэлгэ хэхэ тудам научна туршалганууд улам орёо болодог гэжэ тэрэ ойлгодог байгаа бшуу.

«Е. В. Хрунов, үргэн нюуртай, үндэр духатай, үдхэн хара үhэтэй, хододоо ягдагар шанга ябадаг, заримдаа номгон даруу шэнгеэршье харагдадаг, волейбол наадаха угаа дуратай». Эдэ мүрнүүд журналистын 1963 оной июнь hарын дневнигhээ абтаhан байгаа. Тиихэдэ «Восток-5» ба «Восток-6» гэжэ онгосонууд ниидэхээ байгаа.

Нэгэтэ үдэшэлэн халуунай намдаад байхада космодромой гостиницада байгшад саад соо сугларaа. Эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, космонавтнууд, журналистнууд байлсаа. Валентина Терешкова, Андриян Николаев, Алексей Леонов, Евгений Хрунов, научно-техническэ асуудалнуудаар манай консультант Петр Ермолаевич амяараа бүлэг болоод тэндэ байгаа. Тиихэдэ, Валерий Быковский замбуулинай дайда соо ниидэжэ ябаа. Журналистнуудай нэгэн Терешковаhаа иигэжэ асуугаа:

— Валентина Владимировна, Танай ниидэхэ хүрэтэр хэды саг үлөөб?

— Арбан хоёр час гуша минута,—гээд часаа халта харан, тэрэ харюусаа.

— Евгений Васильевич, танай ниидэхэ хүрэтэр?

— Минии гү?—гээд Хрунов баhа часаа харан алдаад, миhэрэн байжа Леоновhоо иигэжэ асуугаа:

— Леша, ши хэзээ ниидэхэбши?

— Энэмнай сэрэгэй нюуса болонол. Энэ нюусые Петр Ермолаевич дуулгаа haa, дуулгаг лэ—гээд Алексей Архипович нүхэрэйнгөө шогые дэмжээ.

— Эндэ ямар нюуса байгаа юм?—гээд консультант сэхээр хэлээ.—Үдэр ба часые гүрэнэй комисси тодорхойлдог.

Космодром. 1965 оной март. Гүрэнэй комиссиин заседани боложо, хэн мүнөө ниидэхэб, хэн дублёрнууд болохоб гэhэн асуудал шиидхэгдэhэн байгаа. Дүрбэн хүн: Павел Беляев, Алексей Леонов, Евгений Хрунов, үшөө нэгэ лётчик зэhэнги бэлэн байгаа. «Восход-2» гэжэ онгосын экипаж томилогдоо.

— «Восход-2» онгосын командираар Павел Иванович Беляевые, хоёрдохи пилодоор Алексей Архипович Леоновые агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй командовани hанамжалан дурадхана,—гээд Н. П. Каманин хэлээ.

Евгений Васильевич Хрунов—экипажай дублёр болоо. Тэрэ Леонов шэнги хоёрдохи пилодоор томилогдоо.

— Космонавтнууд-дублёрнууд «Восход-2» онгосын экипажтай нэгэн доро хүнэй онгосоhоо замбуулинай дайда руу гараха туршалгада бэлэдхэлсэhэн байха юм.

Алексей Леоновые ба Евгений Хруновые сугтаа ябахыень космодром дээрэ оло дахин харадаг байгаа. Тэдэнэр хоорондоо аалиханаар дуугаралсан ябахадаа, оршон тойрон ябаhан хүнүүдые обёордоггүй hэн. Алексей саарhан дээрэ юушьеб наринаар зурадаг hэн.

— Ханын газетэдэ гаргаха ээлжээтэ шог зурагые зүбшэн хэлсээ гүт?—гээд хожомынь корреспондентнүүд Леоновhоо асуудаг байгаа.

— Үгы даа. Онгосоhоо гараха бүхы шатануудые Женитэй бодомжолжо үзэhэн байгаабди. Бэе бэеынгээ үмэнэ техминимумээр шалгалта бариябди,—гээд лётчик шоглон хэлэдэг hэн.

— Дублёр ямар байгааб?

— Женя энэ хэрэгые эрхим hайнаар мэдэдэг. Тэрэ ёhотойл хүн гээшэ.

Энэ гансахан үгөөр үгтэhэн hайшаал угаа ехэ удхатайл.

Евгений Хрунов угаа ехэ ажалша, намдуу түбшэн, тэсэбэри ехэтэй хүн. Евгений Васильевичай эхилhэн хэрэг заатагүй hайнаар дүүргэгдэдэг юм.

«Восход-2» онгосын ниидэлгэ мартын 18-да эхилээ. Газарые хоёрдохёо тойрожо ябахада, Леонов ба Беляев замбуулинай дайда руу хүнэй гараха талаар космонавтикын түүхэдэ үзэгдөөгүй туршалгые эхилээ. Эрдэмтэд, конструкторнууд, космонавтнууд, журналистнууд ниидэлгые залан шэглүүлдэг командна пунктда телевизорнүүдэй дэргэдэ сугларaа.

Тусгаар амяараа таhаг соо аппарадуудай дэргэдэ операторнууд, эрдэмтэд hуугаа. Намдуу түбшэн. Алар холын зайhaa космонавтнуудай дуугаралсахань аалиханаар дуулдана. Нэгэниинь команда үгэнэ. Нүгөөдэнь тэрэниие дүүргэhэн тухайгаа элидхэнэ. Энэ хөөрэлдөөнhөө ойлгоходо Леонов шлюзовэ камера соо ороод байгаа. Үшөө секунда...

— Гарахамни,—гээд Алексей Архиповичай хэлэхэнь дуулдаа.

— Харагдаба, харагдаба!—гээд операторнуудай хэнииньшьеб баяртайгаар хэлээ.

Леоновой замбуулинай дайда соо гараад тамаржа ябаха бүхы саг соо Евгений Хрунов экранhаа холодонгүй шэртэн хаража байгаа. Энэ гайхамшагтай, hонирхолтой туршалга хэжэ эхилhэн нүхэрэйнгөө түлөө тэрэ ехээр hанаагаа зобожо байгаа гэжэ бидэнэр ажаглаабди.

— Ямар бэ?—гээд телевизорэй экранай унтархада корреспондентнүүд тэрээнhээ асуугаа.

— Бултадаа яhала гэмгүй. Замбуулинай дайда руу ондоо хүнүүдэйшье зоримгойгоор гарахадань мүнөө болохо,—гээд тэрэ намдуугаар харюусаа.

Г. КУДРЯВЦЕВА,
А. РОМАНОВ,
ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд.

СОВЕТ КОСМОДРОМЬОО ХЭГДЭЬЭН ДАМЖУУЛГА

«СОЮЗ-5» ОНГОСО НИИДЭН ГАРАБА

«Байконур» космодром дээрэ дахинаа ерэбэбди. Эндэhээ «Союз-4» онгосын ниидэн гарахые хараха золтой байгаа hэмди, харин мүнөө телевидениин ашаар «Союз-5» замбуулинай онгосын ниидэн гарахада байлсаха арга олдобо.

Түмэр фермэнүүдтэ тэбэригдэhэн ракетэ сэхэ өөдөө шуумайгаад зогсоно. Тэрэ бүмбэрсэг дэлхэйн заха хизааргүй дайда руу онгосо абаашахань. Космодром дээрэ хүйтэн манан тунажа, ниидэлгын талмай дээрэ бүрүүл болоно. Ракетэ ба онгосоhоо бүридэhэн мантан томо юумые шанга хүйтэншье, уни мананшье зогсоожо шадахагүй ха юм.

Онгосын командир подполковник Борис Волынов, борт-инженер, техническэ эрдэмэй кандидат Алексей Елисеев, инженер-шэнжэлэгшэ подполковник Евгений Хрунов гэгшэдые асарhан автобус телеэкран дээрэ харагдаба. Дулаан хүүртигүүдые, шэгэбшэтэй малгайнуудые үмдэhэн лётчик-космонавтнууд автобус cooho гаража, гүрэнэй комиссиин түрүүлэгшэ тээшэ ошонод.

Борис Волынов дуулгана:

— Нүхэр, гүрэнэй комиссиин түрүүлэгшэ! Союз-5» замбуулинай онгосын экипаж ниидэлгэдэ гарахаар бэлэн. Онгосын командир подполковник Волынов.

Рапортыень шагнаhанай hүүлээр, космонавтнуудта эрхимээр ниидэжэ, амжалтатайгаар бусажа ерэхыень хүсөөд, комиссиин түрүүлэгшэ уриханаар, эсэгэ мэтээр хэлэнэ: «Урагшатайгаар ниидэжэ ерээрэйгты».

Гүрэнэй комиссиин түрүүлэгшэ, хани нүхэдынь, замбуулинай онгосые ниидэлгэдэ бэлдэhэн хүнүүд, мүн ТАСС-ай, АПН-эй, түб газетэнүүдэй түлөөлэгшэд космонавтнуудые замбуулинай онгосо хүрэтэр үдэшэбэ.

Космонавтнууд лифт соо hуубад. Нэгэ хэды саг үнгэрхэдэ, экипажай гэшүүд талмай дээрэ харагдаба.

Тэдэниие үдэшэгшэд ракетые ба космонавтнуудые hайнаар харахын тула ракетэhээ холодоно.

Ниидэлгын урда тээхи бэлэн болгогдоhоной 2 час соносхогдобо. СССР-эй летчик-космонавт врач Борис Борисович Егоровто тележурналистнууд хандажа, «Союз-5» онгосын экипаж тухай нэгэ хэды үгэнүүдые хэлэхыень гүйбад.

— Минии нэрэтын бэень hайн, онгосоёо hайн мэдэхэ. Егоров нэгэ hонирхолтой ушар hануулба: замбуулинай дайдые шэнжэлэгшэдэй коллективтэ ерэхэдэ эгээл түрүүшээр уулзаhан хүниинь Волынов байhан юм. Борис Борисович Хрунов тухай магтаалай үгэнүүдые хэлэжэ, харин Елисеев бэрхэ математик юм гээд тодорхойлно.

«Володя Шаталовай ниидэлгэ шэнги Волынов, Елисеев, Хрунов гэгшэдэй ниидэлгэ мүн лэ амжалтатайгаар үнгэрхэ гэжэ hананаб, —гэжэ Борис Егоров хэлээдхинэ. Тэдэнэй бэеын махабад тухай хэлэхэ болоо haa, эрхим hайн. Замбуулинай дайдада тэдэнэр ядалдахагүй байха.

Энэ үедэ космонавтнуудай байhан талмайе телекамеранууд харуулна. Тэдэнэр малгайнуудаараа, мүн толгой дээрэз гарнуудаа үргэжэ, тэдэниие үдэшэхээ ерэhэн хүнүүдтэ баярые хүргэнэ.

Нэгэ хэдэн сагай үнгэрхэдэ, ниидэлгын талмай дээрэhээ булта ябашаба. Онгосын ниидэтэр нэгэ хэдыхэн минута үлэбэ. Манай эрдэмтэдэй, конструкторнуудай, хүдэлмэришэдэй гараар бүтээгдэhэн хүсэтэ ракетэ ба замбуулинай онгосо холоhоо толотон харагдана.

Ниидэлгын урда тээхи табан минута соносхогдоо! Космонавтнууд ниидэлгые бэлэдхэhэн хүнүүдтэй хөөрэлдэнэ.

Онгосо дээрэхи камеранууд хүдэлгэгдэжэ, онгосын кабина харанабди. Космонавтнуудай хүнгэн шлем үмдэнхэй байхань харагдана.

Ракетэ ниидэхээр бэлэн болоо. Шанга абяан дуулдажа, ракетэ огторгой өөдэ шуумайн opohoop харагдахаяа болино.

— Ниидэн ябашаба даа,—гэжэ хэн нэгэнэй хэлэхэнь дуулдана.

Ракетын хойноhоо ута мүр үлэнэ. Двигательнүүдэй хүдэлхэ абяан бүришье холодоно.

«Байконур» космодром дээрэ байгшадhаа гадна «Союз-4» онгосын командир Владимир Шаталов «Союз-5» онгосын экипажда hайн hайханиие хүсэбэ гээд космодром дээрэhээ дуулгана. «Замбуулинай дайдада уулзатараа!»—гэжэ тэрэ дуулгаа.

Телевизор харагшад онгосын кабина дахинаа харана. Космонавтнууд Волынов, Елисеев, Хрунов хоорондоо юушьеб хөөрэлдэнэ. Тэдэнэй нэгэниинь Газар дээрэ үлэhэн хүнүүдтэ баярые хүргэжэ, гараа үргөөд абана.

«Союз-5» онгосо амжалтатайгаар замбуулинай дайдада гаргагдаа. Үшөө нэгэ совет онгосын ниидэхые хараха арга түбэй телевидени бидэндэ олгоо. «Союз-5» онгосын ниидэлгэ совет космонавтикын түүхэдэ, бүмбэрсэг дэлхэйе шэнжэлхэ хэрэгтэ шухала удха шанартай ушар мүн.

Б. ЛУКЬЯНОВ,
(ТАСС-ай корр.).

УРДА ВЬЕТНАМ. Арадай сүлөөрэлтын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй зэргэдэ hайн дуратан-патриодуудай шэнэ шэнэ отрядууд орожол байhаар. Сэрэгшэд американ-сайгон сэрэгүүдые бүрин илахаар хүсэд шиидэнги.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: сэрэгшэдые фронт мордохуулга.

ТАСС-ай фото.

ГАЗАР ДЭЭРЭ АМЖАЛТАТАЙГААР БУУБА

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Гурбан космонавтын hуужа ябаhан «Союз-4» гэжэ замбуулинай онгосын газарта бууhан тухай ТАСС-ай мэдээсэлдэ американ информационно агентствэнүүд ехэ анхарал хандуулна.

Космонавтнууд газар дээрэ буугаад байхадаа, ехэ согтойнууд гээд АП агентство онсолон тэмдэглэнэ.

«Советскэ замбулинай хоёр онгосын түрүүшынхинь Советскэ Союзай газар дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр бууба» гэhэн үгэнүүдээр ЮПИ агентствын Москвадахи корреспондент өөрынгөө мэдээсэлые эхилнэ.

«Союз-4» онгосо урид хараалагдаhан райондо — Карагандаhаа баруун-хойшоо 40 километртэ буугаа гээд бүхы агентствэнүүд тэмдэглэhэн байна.

ЖЕНЕВЭ. (ТАСС). Гурбан космонавтын hуужа ябаhан «Союз-4» гэжэ замбуулинай онгосын Караганда шадар бууhан тухай Швейцариин радио дамжуулаа.

«Союз-5» онгосо ниидэлгэеэ үргэлжэлүүлhээр гээд мүн лэ энэ hүүлшын мэдээсэлнүүд соо диктор зааhан байна. Онгосо дээрэхи аппаратура гэмгүй hайнаар хүдэлнэ. Космонавт Газартай холбоогоо таhалдуулнагүй, бэень эрхим hайн гээд тэрэ зааhан байна.

РИМ. (ТАСС). «Союз-4» гэмгүй hайнаар бууба. Тэрээн дээрэ hуужа ябаhан гурбан совет космонавт сэгтой хүхюутэйнүүд» гээд Италиин АНСА агентство дамжуулна. Онгосо Казахстанда урид хараалагдаhан райондо буугаа гээд агентство тэмдэглэнэ. Б. Волыновай hуужа ябаhан «Союз-5» онгосо Газарые тойрон дабшажал ябаhаар гээд АНСА агентство саашань мэдээсэнэ.

«Союз-4» гэжэ замбуулинай онгосын ниидэлгэеэ амжалтатайгаар дүүргэhэн тухай хэдэн олон миллион шагнагшадтаа Италиин радио мэдээсээ.

ТОКИО. ТАСС-ай корр. Г. Раковецкий иигэжэ дамжуулна:

«Союз-4» гэжэ замбуулинай онгосын амжалтатайгаар, дорьбоогүй зөөлэнөөр» бууhан, гурбан космонавтын газарта бусажа ерэhэн тухай ТАСС-ай мэдээсэл нютагай үдэшын газетэнүүдэй захигшадтань тараагдаhан хойно Японадо хүрэжэ ерээ. Гэбэшье энэ hонин газетэнүүдэй редакцинуудта, радио дамжуулгын 61 телевизионно компаниинуудта «яаралтай» гэhэн тэмдэгтэйгээр телеграфна агентствэнүүдээр тэрэ дороо дамжуулагдаhан байна. Тиихэдэ, радио ба телевидени энэ hониниие оронойнгоо бүхы хүн зондо дуулгаа.

Москваhаа дуулдадаг мэдээсэлнүүдэй хойноhоо Япон дүрбэдэхи үдэрөө анхаралтайгаар ажаглажа байнхай. Японой бүхы газетэнүүд «Союз-4» ба «Союз-5» онгосонуудай ниидэлгэ замбуулинай хоёр онгосын залгалдалга ба бэе бэеhээ холодон таhаралга совет хоёр космонавтын замбуулинай дайда соогуур ниидэлгэ, «Союз-4» онгосын газарта буулга тухай ТАСС-ай мэдээсэлнүүдые толилно.

Варшава баатарнуудай дурасхаалые ёhолон хүндэлнэ

ВАРШАВА. (ТАСС). Варшавые Совет Армиин сүлөөлhөөр 24 жэлэй ой январиин 17-до гүйсөө. Вислэ дээрэхи городой бүхы шахуу үйлсэнүүд болон талмайнууд дээрэ гал зуланууд бадаруулагданхай. Польшын сэрэгэй, сэрэгэй ветерануудай ба пионернүүдэй хүндэлэлэй харуулнууд табигданхай.

Варшавые сүлөөлхын түлөө байлдаануудай үедэ наhа барагшадай дурасхаалые ёhолон хүндэлжэ, городой 1.300 мянган хүн январиин 17-до толгойгоо нэнгүүлээ. Совет сэрэгшэдэй Мавзолейн дэргэдэ, таниг-даагүй солдадай хүүр дээрэ, баясхалан хүргэлгын ба буу зэбсэгэй талаар аха дүүгэй холбооной хүшөөгэй дэргэдэ, Варшавын баатарнуудай памятнигай дэргэдэ Польшын сэрэгүүдэй, политическэ партинуудай, ниитын организацинуудай, ниислэлэй промышленна предприятинууд болон эмхи зургаануудай делегацинууд хэдэн зуун заводой хуугайлаан доро веногуудые, ургамал сэсэгүүдые табяа.

„Нян Зан“ газетын тайлбаринууд

ХАНОЙ. (ТАСС). «Нян Зан» газетын январиин 17-до толилhон тайлбаринууд соо тусхайлбал иигэжэ хэлэгдэнэ:

Вьетнамай асуудалые амгалан ёhoop шиидхэхээ хүсэдэг байгаа гээшэ haa, США өөрынгөө ээзрхэг түримхэй hанаашалтануудhaa арсаха ёhотой. ДРВ-гэй правительство, Урда Вьетнамай национальна сүлөөрэлгын фронт, бүхы вьетнам арад эб найрамдалые ехээр хүсэдэг.

ДРВ-гэй правительствын дүрбэн пункт соо, Урда Вьетнамай НФО-гой табан пункт соо найруулагдаhан хараа бодол зүб зүйтэй, вьетнам арадай национальна шухала эрхые хантаха, Вьетнамай асуудал политическэ талаар зүбөөр гуримшуулгада туhалха гээд газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Һэргылэлгын хэмжээнүүд

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Тушаалдаа хуулитаар орохоор үдэр бологшо январиин 20-до США-гай шэнэ президент Ричард Никсониие 12 мянга гаран мүрдэлгын федеральна бюрогой агентнүүд, Вашингтоной политикын хүдэлмэрилэгшэд хамгаалха юм. Энэ харуулай гол хубинь гэхэдэ, нюуса албанай 600 хүдэлмэрилэгшэ болоно.

Сагаан байшан ошохын тулада Капитолиин гэшхүүрнүүдээр президентын бууха, тусхай захилаар бүтээгдэhэн hомоной дабадаггүй шэл сонхотой хуягта лимузин тэрээндэ үгтэхэ байна. Энэ автомобилиин хана ба шэлые гранатануудые тэhэрхэдээ гэмтээжэ шадахагүй. Президентын машинын ябаха зам дээгүүр гурбан вертолёт харуулай ниидэлгэ хэхэ байна.

Сагаан байшангай үмэнэхи платформо дээрэ hомоной дабадаггүй шэл хана бодхогдохо. Хоёр часай турша соо үргэлжэлдэг заншалта парадай хойноhоо шэнэ президент энэ шэл ханын саанаhаа адаглан хараха юм.

Һайндэрэй зугаа сэнгэлгэнүүдэй болохоор хараалагдаhан зургаан байшангай туд бүхэндэнь hэргылэлгын али бүхы хэмжээнүүдые абаха гэжэ полици hанаашална.

ХҮДӨӨ БЭШЭГШЭДЭЙ СУГЛААН

Һаяшаг КПСС-эй Сэлэнгын райкомой лекционно зал соо хүнүүд олоор сугларба. Гансашье галуута-нуурайхид эндэ сугларaaгүй, мүн хүдөө нютагуудhaa ерэhэн малшад, хонишодшье бии. Бултыень нэгэ асуудал hонирхуулна. Тиимэhээ «Улаан Сэлэнгэ» газетын редактор Г. Ц. Сабжаевай хэhэн элидхэлые тэдэнэр hонирхон шагнаа.

Аймагай ажалшадые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ газетэ hүүлэй үедэ аша туhатай юумэ хэhэн. Гэбэшье хүдөө ажахын болон промышленностиин али бүхы hалбаринуудые hайса мэдэхэ журналистнуудай хомор дээрэhээ түрүү дүй дүршэл дэлгэрэнгыгээр харуулагданагүй гү, али зарим шухала асуудалнуудаарнь гүнзэгы шэнжэлэл хэгдэнэгүй гэжэ онсо тэмдэглэгдээ. Хүдөө ажахын, промышленностиин талаар редакциин дэргэдэ штатна бэшэ таhаг эмхидхэхэ гэhэн дурадхал тон зүбтэй дээрэ тоологдоо.

Газетэ уншагшад ба хүдөө бэшэгшэд өөр хоорондоо нягта холбоотой бшуу. Газетын хүдэлмэришэдэй заримдаа обёороогүй гараhан шухала шухала асуудалнууд тухай хүдөө бэшэгшэд статьянуудые бэшэжэ, сэгнэшэгүй туhатай юумэ хэжэ байдаг. Жэшээнь, шулуу нүүрhэшэн Ю. П. Орешников саг үргэлжэ газетэдэ бэшэдэг, уншагшадай магтаал hайшаалда хүртэдэг. Газетын хүдэлмэришэдэй олонхинь уурхай бүхэндэ орохо аргагүй байдаг, тиимэhээ шулуу нүүрhэшэдэй ажал хүдэлмэри, ажабайдал тухайда тодо хурсаар бэшэгдэнэгүй гэжэ нүхэр Орешников тэмдэглээ. Тиимэ hэн тула холбоо барисаагаа улам бэхижүүлхые, шухала асуудалнуудые эли тодоор харуулхые тэрэ уряалаа.

Залуу үетэниие коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ асуудалда гол анхаралаа хандуулха тухайда пенсионер А. И. Серебрянников, ажалшадай бэшэгүүдтэ саг болзортонь харюусаха тухайда багша Е. П. Герасимова гэгшэд үгэ хэлэhэн байна.

Галуута-Нуурай оёдолой фабрикын инженер Е. У. Коновалова үгэ хэлэхэдээ, ажахы болон предприяти бүхэндэ хүдөө гү, али хүдэлмэришэн бэшэгшэдэй постнуудые эмхидхэхэ шухала гэжэ тэмдэглээ. Тиихэдэ фабрикын дэргэдэ эмхидхэгдэhэн постдонь инженерно-техническэ мэргэжэлтэд оролсоно.

Медицинын асуудалнуудта гол анхаралаа саг үргэлжэ хандуулха тухайда фельдшер В. С. Ложников үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

Суглаанай түгэсхэлдэ КПСС-эй Сэлэнгын райкомой секретарь К. Д. Лубсандоржиев үгэ хэлээ.

Һүүлээрнь эдэбхитэй бэшэгшэд, hайн дураараа газетэ олоор тарааhан хүнүүд хүндэлэлэй грамотануудта, үнэтэ бэлэгүүдтэ болон мүнгэн шанда хүртэhэн байна.

Манай корр.

АЙЛШАД ТҮРЭДЭ СУГЛАРНА

Гэр бүлын һайндэр ямар байха ёһотойб?

Нэгэтэ Шэтэдэ областной зүблөөнэй забһарлалгын үедэ нэгэ колхозой танил түрүүлэгшэтэй хөөрэлдэбэ гээшэбди.

— Гурбадахи үдэрөө таряагааше хуряанагүйбди, газараашье хахалнагүйбди. Үнгэржэ ерэхэдээ үнеэднайшье саг соогоо һаагдахаяа болинхой,— гэжэ тэрэ түрүүлэгшэмни гомдоо бэлэй.

Забайкалида энэ намар сагай уларил муу байгаа, нэгэн гэхэдээ бороо орохо, тиигэжэ байтараа баһа саһан унаха юм. Гээшье һаа, «сагай уларилай буруулган муу байхада үнеэ һаалганда ямар хамаатай байгаа юм?»— гээд һанабаб. Тиигээшье һаа, имэ асуудал һурабагүйб. Тиигэжэ байтарни үшөө нэгэ ондоо колхозой түрүүлэгшэ намайе таһа дүүрэбэ.

— Нээрээ, боосолдохоһоо, энэ нүхэрэймнай нютагта олон үдэр үргэлжэлһэн түрэ боложо байна,— гээд тэрэ түрүүлэгшэ тобшолбо.

Үнэхөөрөөшье намтай хөөрэлдэһэн түрүүлэгшэ тон лэ зүб хэлэһэн байгаабши бы даа.

Түрэ гээшэмнай хэзээдэшье ехэ үйлэ хэрэг байһан, баяр баясхалантай байһаараа, гоё һайханаараа, хүхюун зугаагаараа олон хүнүүдэй анхарал татадаг хүдөөгэй ехэ гэгшын һайндэр ха юм даа. Тиигээдшье залуу наһанай баяр жаргалда, шэнэ бүлын бии болоходо баярлангүй яахаб! Энэ ушар хадаа минии анхарал юунһээшье үлүүгээр татадаг лэ. Хүдөөдэ үнгэргэгдэдэг түрэнүүд хадаа хүдөө нютагуудта боложо байгаа ехэ хубилалтануудые тодорхойлно, мэнэ һаяхан залуушуулай олоороо городууд руу ошодог ябадалай болиһые гэршэлһэн баримта болоно.

Үнэн дээрээ мүнөө манайда түрэнүүд хайшан гээд болоноб? Арбадахи класс дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр түрэһэн нютагтаа үлэһэн залуу механизатор, һаалишан, һургуулияа дүүргээд, мүн лэ бусажа ерэһэн дипломуудтай инженернүүд, агрономууд, багшанар байна. Имэ болоо хадаа, хүдөө нютагта ажаһуухада һайн болоо бшуу даа.

Гэхэтэй хамта түрэ хэнэбди гэһэн бэеэрээ олон үдэр соо үргэлжэлһэн олон хүнүүдэй хабаадалгатай архидалгын болодог ушарнууд хүнэй һанаа зобоонгүй аргагүй. «Өөрынгөө түрэ дээрэ сэнгээгүй хадаа, хүбүүнэйнгээ түрэ дээрэ садатараа һайндэрлэжэ абаха байна»,— гэжэ шууятай дурьеэтэй, һайндэрнүүдтэ дуратай нэгэ хүн намда хэлээ һэн.

Нээрээшье минии үетэн тон ондоо үе сагта ажаһууһан гээшэ зааб даа, тиимэһээ маанадай олонхид айлшадые уриха арга боломжогүй байһан гээшэ. Өөр тухайгаа хэлэхэ болоо һаа, хониной гэдэһэ дотороор шанаһан горшоогтой шүлөөр нүхэрөө хүндэлхэл аргатай байгдаа һэн. Минии батраагаар хүдэлжэ байһан айл бэшэ ондоо юушье үгөөгүй бэлэй.

Хооһон хуурайгаар бүхы юумэ үнгэргэгты гэжэ залуушуулые уряалха хүсэлэнтэй эдэ бүгэдые дурданагүйб. Ажабайдалнай үдэр бүри улам улам баян боложо байна ха юм. Тиимэһээ залуушуул юундэ түрэ найр хэхэгүй юм, ажахын хэрэгсэлнүүдые абаха хэрэгтэнь юундэ туһалхагүй юм? Түрэ найр хэхэ гээшые би огтолон арсанагүйб. Зүгөөр манай Забайкалида гэрлэхэ залуу хүнүүдэй гэртэхид, түрэлхидэй хоорондо муу заяатай нэгэ имэ атаа мэеэн бии болонхой —хэнэйхи олон айлшадые уринаб, олон хонидые гарганаб, ехэ архи абанаб гэжэ мүрысэдэг гуримые яашье зүбшөөхын аргагүй.

Имэ шууятай ехэ түрэ найрнууд үндэһэн заншал, гурим ёһо һэргээһэн хэбэртэйгээр хэлэгдэдэгынь бүришье муу байна. Хэтэржэ ерэхэдээ, үндэһэн ёһо гуримуудые «мэдэгшэд» гэжэ бии болонхой, нэгэ түрэһөө нүгөөдэдэнь зайжа ябаад, зонхилогшод болон мэдээрхэдэг байна. Имэ нэгэ «мэргэжэлтэдэй» нэгэн— Могойтын районой колхозник Б. Нимаев болоно. Өөртөө «Волготой» энэ хүн тэрэ шадарайнгаа нэгэшье түрэ алдадаггүй, хэдэн зуун километртэ ябажа байдаг. Энэ хүнэй басагаяа хадамда үгэһыень һанаял: басаганай түрэлхид садаһарынь 22 хүнгэн машинаар, олон автобусуудаар хоёр зуу гаран километрэй газарта оршодог «Улаан Одон» гэжэ колхоздо хүргэжэ ошоһон байгаа.

Хүбүүнэй гэртэхид, түрэлхидынь бэриин худа урагуудай, хүргэжэ ерэһэн айлшадай урда нэрэ солосо хухалхагүйн тулада баян бардамаа харуулха гэжэ һууринайнгаа бүхы шахуу хүнүүдые уриһан байна. Тиигэжэ 300 гаран хүн гурбан үдэр соо һэтэ архидажа, найрлажа байба. Хоёр колхозуудта хэдэн олон үдэрэй турша соо бүхы ажал хүдэлмэри зогсоогдоһон байна. Гансахан лэ ажахын гарза хохидолые тоолоходо имэ, нүгөө талаһаань—хүнэй оюун бодолдо ямар ехэ хохидол ушаруулнаб, тэрэнние яажашье элирүүлхын аргагүй.

Ёһо гуримаараа, табисуураараа эгээл һайхан, эгээл нангин байха ёһотой энэ һайндэрэй үедэ элдэб эсын осол гэмтэл болодог ушарнуудые олоор тоолохо боложо байгаа. Зүдхэли нютагта хэтэрүү ехээр архи ууһанай гэмээр нэгэ шофер шатажа наһа бараһан, тиихэдэ Цокто-Хангил нютагта һогтуу залуушуул столойнгоо саана нан шалдаһан байна. Зарим ниитын эмхинүүдэй зүгһөө колхозникуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй хубиин «ажабайдалда» хамаархагүй гэһэн ёһо гурим баримталдаг шалтагаанһаа боложо, имэ ушар баримтанууд тохёолдоно гээд һанагдана. Хүмүүжэл-болбосоролой хүдэлмэриин һулаар табигдаһан дээрэһээл үш хада мартагдаһан, ула болоһон эртэ урда сагай талын баяд ноёдой ааша гуримууд һэргээгдэхээ һанана гээд тайлбарилалтай.

Соёл сурталай хүдэлмэри гээшые зарим газарта ябуулангүй байжа болохогүй. Соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй, ажахынуудай, партийна болон комсомолой организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хүдөөгэй түрэ найрнуудта байлсадаггүй дээрэһээнь лэ үнгэрһэн сагай үлэгдэлнүүдые баримталдаг Нимаев мэтын хүйхэрнүүд тэндэ зонхилжо, мэдээрхэжэ ороно бшуу.

Тогтоһон гурим журамай ёһоор хүбүүнэй, басаганай гэртэхи бэе бэедээ бэлэг сэлэг бариха ёһотой. Гэрлэһэн залуушуулай гэр бүлынхид (эдэнэр лэ гол түлэб гаргаша хэдэг гээшэ зааб даа) 20 гү, али тон олошороо һаа, 30 бэлэг бэлдэхэ болоо һаа, үшөө баратай гээшэ. Хэрбээ басаганай түрэл саданар гээшэбди гээд 150 урагуудай буушоо һаань, яаха болоно гээшэб? Эдэнэр бүхэндэ платиин бүд, эрэ хүн бүхэндэ самсын бүд бэлэг болгон бариха болоо хада, ямаршье арга хурга олдохогүй болоно.

Манай хүдөө нютагуудта хүн зон баян шанга байдалтай болонги зааб даа. Тиигээшье һаа, колхозник, мэргэжэлтэншье 200—300 хүниис суглуулаад, үшөө бэлэг сэлэгтэйгээр архидаа найр хэжэ байха аргагүй байдаг гээшэ. Имэ түрэ найр хэһэн хүн үри зээлидэ ехээр орохо баатай болоно, һүүлээрнь эдеэ хоолоо химгадажа, бэеэ муудхааха жэшээтэй болоно.

Түрэ хуримай гоё һайхан ёһо гуримууд, үндэһэ яһатанай заншалнууд арад бүхэндэ бии гээшэ. Эдэ бүгэдэн манайшье нютагуудта бии юм. Үнэхөөрөө һайн һайхан, дура сэдьхэл татамаар ёһо гуримууд, тэдэнние манай ёһо заншалаар баян удхатай болгохо эрдэмтэд этнографууд болон соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдһөө нимэ юумэ хүлеэгдэнэ гээшэ. Жэшээнь, эдэнэр хүдөөгэй түрэ эмхидхэхэ тухай зүбшэл дурадхалнуудые юундэ оруулнагүйб? Түрын ёһо заншал тухай, хубсаһа хунар болон хатар танца, баяр ёһолой обедэй меню тухай һайн зүбшэлнүүдэй ороо һаань, хэншье тэдээнһээ арсахагүй байгаал. Худалдаа наймаанай, ажаһуудал хангадаг предприятинууд мүн лэ гэр бүлэ болохо залуушуулай эрилтэнүүдые хараадаа абаха ёһотой.

Залуу эрхэтэдэйнгээ гэр бүлэ болоходонь, манай колхозой правлени болон партийна комитет, сельскэ Совет хамаагүйгөөр хандадаггүй. Тиимэһээ манай Хара-Шэбэр һууринда түрын өөһэдын ёһо гуримууд зохёогдоһон байна. Таряашан Л. Имектеев үхибүүдэй саадай хүмүүжүүлэгшэ Т. Ермаева хоёрой һаяхан болоһон түрэ дээрэһээ манай ёһо гуримай һайн мууе хаража үзэнэ аабзат.

Хоёр залуушуулай гэр бүлэ болохо тухайда элирээд байхадань, правлени ба партийна комитет энэ хэрэг тусгаар зүбшэн хэлсэһэн байна. Эдэ хоёрто үгтэхэ туһаламжын хэмжээн тодорхойлогдоһон, эдээндэ ямар бэлэгүүдые барихаб. Лазарь Тамара хоёрой ажабайдалай дурасхаалта үдэрые яажа үнгэргэхэб гэжэ хэлсэгдэһэн байгаа. Тогтоогдоһон саг соогоо клубта баяр баясхалангай оршон байдалда гэр бүлэ болоһоной бэшэлгэ хэгдэһэн байна. Эгээл хүндэтэй колхозникууд, сельскэ Соведэй гэшүүд гэр бүлэ бологшодые амаршалаа. Удаань тон эрхимээр эдеэ бэлдэгшэд-кулинарнуудаймнай түхеэрһэн обед столоводо баяр ёһолой оршон байдалда үнгэрөө. Гэрлэгшэ хоёр залуушуул, тэдэнэрэй гэртэхид болон айлшад столовоһоо Соёлой ордон ошоһон байна. Уран һайханай самодеятельностьдо хабаадагшад тусхай програмын ёһоор эдээндэ зорюулжа концерт харуулаа. Бал болоод энэ үдэшэ дүүрэһэн байна.

Хүхюутэй зугаатай байгаа гү? Аргагүй! Айл бологшодой сэдьхэл дүүрээ гү? Тиигээ даа! Архидалганда сугларагшадта орходоо эдэнэр өөрынгөө түрые үлүү һайнаар һанажа ябахань лабтай гэжэ һанахаар.

Үнгэрһэн энэ түрэ тухай хөөрэхэдөө, заал һаа энээнние һажаагты гэжэ хэндэшье хэлэгдэнэгүй. Хаанаб даа нэгэ тээ үшөө үлүү һайн гурим дуршалай бии болоо һаань, бидэнэр халан абахабди.

Энээн тушаа бидэнэр үшөө нэгэ имэ бодолтойбди: хүдөө нютагта боложо байгаа гэр бүлын баяр ёһолнууд—түрэ хурим гү, али үхибүүн гарана гү—хамаагүй тэдэнэй хажуу тээһээнь миил хараад байжа болохогүй. Хэрбээ бидэнэр, хүтэлбэрилэгшэд, соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэд шэнэ ёһо заншалнуудые нэбтэрүүлхын тулада оролдоогүй һаамнай, эртэ урда сагай болон шажан мүргэлэй үлэгдэлнүүдые баримталагшад һамбаашалха байна, иигүүлжэ яашье болохогүй. Гэр бүлын һайндэрнүүд гээшэ хүдөөгэй залуушуулай ажабайдалай тон шухала хэрэг үйлэнүүд болоно, имэ һайндэрнүүд манай үе сагай эрилтэдэ хүрэмэ гоё һайхан, удха түгэлдэр байха ёһотойл.

Б. МАЖИЕВ,
С. М. Кировэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ. Социалис Ажалай Герой.

Хара-Шэбэр һуурин.
Шэтын область.

(**«Правда»** газетэһээ абажа хэблэгдэбэ).

Амаралтын үдэрэй хуудаһан

ЭЛЕКТРОННО «ЭРХИЛЭГШЭ»

Львов городой телевизор бүтээдэг заводой ухаалан... шод УССР-эй Наукануудай академиин дэргэдэхи кибер... институдай эрдэмтэдгэй хамтаржа, «Львов» гэһэн түхе... зохёобо. Энэнь юуб гэхэдэ, предприяти соо болоһон ю... хүдэлмэриин хэр ябажа байһые главна диспетчер эли... экран дээрэ хаража байха болоно.

Энэ түхеэрэлгэдэ телефон, телевизор, магнитофон, г... дэг табло, телетайп бии.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: главна диспетчерэй таһалга соо.

ТАСС-ай ф...

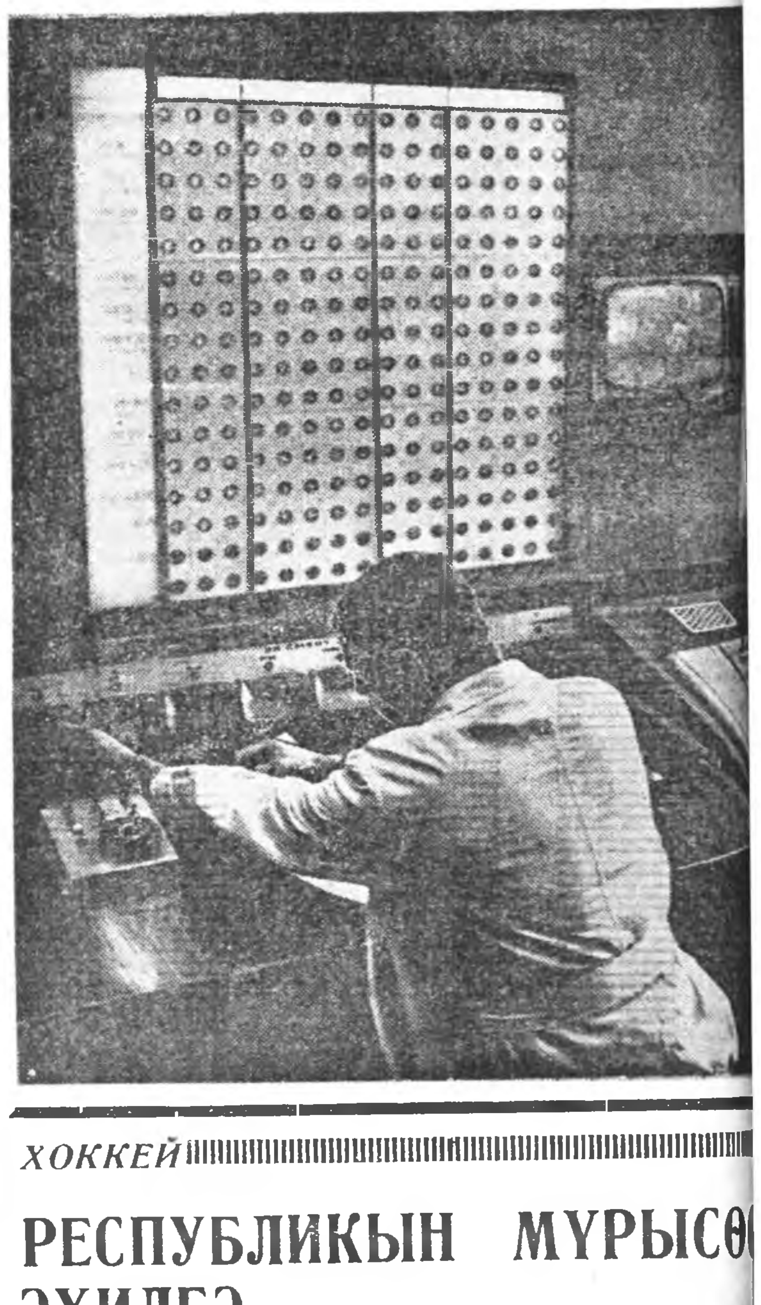

ҺАЙШААН ХАРАБАД

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

Һаяхан Буряадай дуу ба хатарай «Байгал» ансамблиин артистнүүд Зэдын аймагай колхоз, совхозуудай ажалшадта һонирхолтой концерт харуулжа баясуулаа. Тус концертдэ манай нютагай басаган, Буряадай АССР-эй габьяата артистка Клавдия Шулуновагай ород, буряад арадай дуунуудые ирагуу гоёор гүйсэдхэхэдэнь харагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа. Мүн тиихэдэ ансамблиин артистнууд «Түмэршэ дарханшуул», «Эмээл моритойшуул» болон бусад уян нугархай, хүнэй зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ хатарнуудые гүйсэдхөө.

Концертын һүүлээр эндэ сугларагшад ансамблиин артистнуудта халуун баяр хүргөөд, хододоо айлшалжа байхыень уриһан, мүн саашанхи творческо хэрэгтэнь амжалта хүсэһэн байна.

Д. ДОРЖИЕВ.

АВТОМАШИНАТАЙ БОЛОО

Радна Самбуевич Раднажапов Сэбэг нүхэртэеэ хамта Сэлэнгын аймагай Химнын совхозой хонин ажалда арба гаран жэлэй хугасаа соо ажаллажа байна.

Дурсагдагша хугасаа соо Раднажаповтан хонин ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлжэ, совхозойнгоо баялигые нилээд арьбадхалсаһан байха. Тиигэжэ тэдэнэр аймагайнгаа түрүү хонишодой тоодо оруулагдаһан.

Радна Самбуевичтан үнэр баян бүлэ юм. «Эхэ-герой» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй Сэбэг нүхэртэеэ үхибүүдээ ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлжэ байдаг.

Һаяхан Радна Самбуевич Раднажаповтан нөөсэ мүнгөөрөө «Москвич-412» гэжэ автомашина худалдажа абаба.

Г. САБЖАЕВ.

НОМОЙ МАГАЗИН НЭЭГДЭБЭ

Хориин аймагай Тээгдэ тосхондо номой шэнэ магазин нээгдэбэ. Тус магазинай тагууд дээрэ уран зохёолой, политическэ болон ажахын асуудалаар бэшэгдэһэн номууд олон.

Нютагтаа шэнээр нээгдэһэн магазинай номуудые бүридхэхэ хэрэгтэ Тээгдын дунда һургуулиин һурагшад ехэ туһа хүргэһэн байна.

Б. ЛАЙДАПОВ.

ШЭНЭ БАРИЛГАНУУД

«Дружба» колхозой барилгашад байгша ондо ехэ түсэбүүдые харааланхай юм. Тус колхозой түб—Мужыха тосхондо соёлой гомо байшангай барилга эхилэнхэй. Колхозой барилгашад тэрэниие Октябриин революциин 52 жэлэй ойн һайндэрэй үдэрнүүдтэ ашаглалгада үгэхэ зорилготой.

Колхозой хонин һүрэг жэлһээ жэлдэ олошоржо байдаг. Тиимэһээ эндэхи барилгашад ниитынгээ малай байрануудые улам бүри үргэдхэжэ байха зэргэтэй гээшэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ Уляаһата, Ильинкэ гэжэ газарнуудаар хонидой шэнэ байранууд, тиихэдэ һадаригта малай шулуун бааза баригдаа һэн. Мүн эндэ тугалай байранууд шэнээр баригдажа байнхай.

Гадна тус колхоз гэшүүдтээ байрын гэрнүүдые олоор баридаг. Мүнөө жэлдэ тус колхоздо байрын арбаад гэр, оройһо таряа хатааха түхеэрэлгэ, интернадай байра гэхэ мэтэнүүд баригдаха юм.

Ал. БАБУШКИН.

Яруна.

Монгол оронһоо ерэһэн бэшэг

АМЖАЛТАТАЙ ТҮГЭСХӨӨ

1968 он социалис Монгол ороной ажалшадта ажалай ехэ амжалта асараа. Манай Үмнэ гүбиин аймагай Сэврээ Сомоной «Социализмын зам» нэгэдэл жэл соо хараалагдаһан түсэбөө—мал үсхэбэрилхэ, гүрэндэ хүдөө ажахын продуктнуудые худалдаха даалгабаринуудаа амжалтатайгаар саг болзорһоонь уридшалан бэелүүлбэ. Манай сомон, нэгэдэл (колхоз) аймаг соогоо али бүхы ажалаараа түрүү һууриһаа гаранхай юм. Энэ эрхим зэргэеэ ажалшадней хоёр жэлэй туршада бүхөөр барижа ябана. Мүнөө үедэ хамтаралайнмай гэшүүд нэгэдэлэйнгээ арбан жэлэй ойн баярые ажал хүдэлмэриин амжалтаар угтахын тула шэнэ социалис уялгануудые абаһан байна. Шэнэ гараһан ондо манай нэгэдэлэй гэшүүд бүри ехэ амжалта туйлаха байһандаа батаар найдана.

Коммунизм байгуулжа байгаа совет арад бидэндэ саг үргэлжэ халуун туһаламжа үзүүлжэ байдаг. Анда аха дүүнэртээ монгол арад хэзээ бүхэндэ һайн һайханиие хүсэжэ ябадаг.

Амгаланхын ЦООЖ, «Буряадай үнэнэй» уншагша.

ҮБЭЛЭЙ ҺАРА. Байгалай эрьедэ. П. ЯХНОВЕЦКИИН фото.

С А Й

Сай хадаа олон янзын байдаг. Тэрээн сооһоо хирьган хара сай (черный байховый) эгээл элбэг, олондо мэдээжэ болонхой. Энэ сайе эдеэшүүлээд байхада хангалтама һайхан үнэртэй, алтан шаргал аад, сэбэрхэн үнгэтэй байдаг.

Ногоон хирьган сай бии юм. Тэрэнэй эдеэшэһэн үнгэнь ногообтор аад, булангиртама үнгэтэй байха. Зүгөөр үнэр һайхан, анхилма. Имэ сай Японда, Хитадта ба Дунда Азида уудаг. Эндэхид хэр угһаа имэ сайе «кок-чай» гэжэ нэрлэдэг гээшэ.

Ногоон хирписэ ба бишыхан тэбхэр (плиточно) сайе набшаһа тэрэ зандань гэхээр даража хэдэг. Энэ сайе Монголой, Буряадай, Тувын зон угаа дуратайгаар уудаг байна.

Тиихэдэ хара хирписэ гү, али багахан тэбхэр сай гэжэ баһа бии. Тэрэниие сайн набшаһанай битардаһа, үйрэдэһэ даража хэдэг юм. Эдеэшүүлэгдэһэн имэ сай угаа үдхэн, амта хурсатай байдаг юм. Гол түлэб Сибириин, Казахстанай, Волго шадарай ба Хальмагай хүн зон имэ сай хэрэглэдэг гээшэ.

Дэлхэй дээрэ гол түлэб Энэдхэг, Цейлон, Советскэ Союз, Япон, Хитад, Индонези, Пакистан гүрэнүүд сай үйлэдбэрилдэг байна. Эдэ оронуудай зариманиинь бүри эртэ урда сагһаа сай ургуулдаг дүршэлтэй. Батумиһаа Адлер хүрэтэрхи далайн эрьеын байгаали хадаа Гималай хадануудай бооридохи байгаалитай дүтэрхы, тиимэһээ тэндэ энэдхэгтэ ургадаг эрхим һайн сай таринжа болоно гэжэ туршалга тодорхойлһон юм. Гэбэшье промышленна ёһоор эндэ имагтал энэ зуун жэлэй хорёод оншидайл үеэр сай үйлэдбэрилдэг болоһон байна бшуу. Мүнөө манай орондо бүхы түрэлэй сай бүлтэ шахуу ургуулагдана. «Букет Грузии», «Экстра» гэжэ грузин сай дэлхэй дээрэхи эрхим шанартай сайнуудһаа заашье дутадаггүй гээшэ.

Үшөө тиихэдэ азербайджан ба ород сай баһа манда бии юм гэжэ һануулха ёһотойбди. Азербайджан сай Ленкоранийн плантациһаа абадаг байнабди. Эдеэшээд байхадаа, баһал хүсэтэй, шорбшог амтатай, бүрүүлшэг үнгэтэй сай юм. Тэрэнэй «Букет Азербайджана», «Экстра» гэжэ сортнуудынь эгээл һайниинь. Ород гэхэ гү, али Краснодарска сай мүнөөдөө багаар гаргагдана. Зүгөөр грузин ба азербайджан сайнуудта орходоо хангалтама үнэрөөрөө, зөөлэн амтаараа онсо илгардаг. «Краснодарский букет» гэжэ сорт имэ сайн эгээл эрхимынь.

Сайн шанарые сэгнэхын тулада тэрэниие зүбөөр эдеэшүүлхэ хэрэгтэй. Краснодарска сайе гурба минута тухай, тиихэдэ грузин сай таба минута, энэдхэг ба цейлон сай зургаа-долоо минута соол эдеэшүүлхэ ёһотой.

(**«Известия»** газетын **«НЕДЕЛЯ»** гэжэ хабсаргалтаһаа абтаба).

ТАЙГЫН ЭЗЭНЭЙ ДОБТОЛГО

АНГУУШАДАЙ ҺОНИН

Баргажанай коопзверопромхозой үнинэй ангуушан Павел Воронков ангай мүр мүшхэн, тэндэхи шобхо үндэр хада уулануудые махажа, «зөөлэн алта» ехээр олзолдогоороо аймаг дотороо суутай болонхой. Тиин һаяхан энэ нүхэртэмнай хүлеэгдээгүй ушар тохёолдоо.

Ушарынь гэхэдэ, үдэшэ орой харанхы болоһон хойно зэшэнхэй Павелай агнуурһаа отогтоо хүрэжэ ябатар, балгаанайнь хажууда нэгэ томо хара юумэн хүргэбэ хаш. Теэд үнөөхи ангуушамнай отогтомни эмээл моритой хүн бууба гэжэ һанаад, улам дүтэлэн гэһээнь... томо гэгшын баабгай хойто хоёр хүл дээрээ үндыл бодожо, эрхирэн, урдаһаань сэхэ добтолбо. Эгээл энэ үедэ Павел Воронков нэгэшье тэбдэнгүйгөөр метр хахадай зайда дүтэлһэн баабгайе буудажархиба.

Иигэжэ үнинэй ангуушан Павел Воронков хүлеэгдээгүй «айлшанаа» һүнөөһэн байна.

В. ГАРМАЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Бидэ барилгашамди» гэһэн түрүү бэшэг. ТАСС-ай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Партийна ажабайдал» гэһэн рубрика доро нүхэр Гаськовой статья. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: хилын сааһаа мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: нютаг нютагай һонин. Соносхолнууд.

ХОККЕЙ

РЕСПУБЛИКЫН МҮРЫСӨ... ЭХИЛБЭ

Шайбатай хоккейгээр Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүд эхилбэ. Энэ мүрысөөнүүд тус тустаа таба табан командаһаа бүридэһэн хоёр бүлэгтэ хубааран үнгэргэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, нэгэдэхи бүлэгтэнь Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй, түмэр замшадай «Локомотив» командануд, мүн авиационно заводой «Байкал», Закаменск хотын «Металлург» болоно.

Тиихэдэ Галуута-Нуурай «Шахтер», мяханай комбинадай «Пищевик», Улаан-Үдэ станциин депогой «Вагонник» болон ЛВРЗ-гэй, мүн түмэр замай техникумэй залуушуулай командануд хоёрдохи бүлэгтэ оролсожо мүрысэнэ.

Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион д... рүүшын уулзалганууд ү... дэбэ. Эндэ нэн түрүүн ло... вайхид «Байкал» ком... уулзахадаа, 2:3, 3:4 то... шүүгдэһэн байна. Гэбэшье... замшадай «Локомотив» ... ЛВРЗ-гэйхидтэй уулзахад... удаа шүүжэ амжаа. Энд... замшад түрүүн 3:2, удаа... тоотойгоор ЛВРЗ-гэй хокк... дые илажа шадаа һэн.

«Байкал» команда За... хотодо тэндэхи «Метал... спортсменүүдтэй уулзаха... рүүн 3:2, удаань 6:0 то... шүүжэ шадаа.

Мүнөө үень «Байкал» ... абажа боломоор наймаһаа ... очкотой болоод, мүрысөө... рүүлжэ ябана.

ХОРИИНХИД ИЛАА...

Манай республикын хүдөөгэй командануудай дунда бүмбэгэтэй хоккейгээр мүрысөөнүүд боложо дүүрэбэ. Тэрээндэ Баунтын, Түнхэнэй, Кабанскын, Прибайкалиин, Хориин, Сэлэнгын, Мухар-Шэбэрэй болон Улаан-Үдын аймагуудай хоккейнэ командануд хабаадалсаһан байна.

Мүрысөөнэй түгэсхэлэй наадада Түнхэнэй, Хориин аймагуудай хоккеистнүүд уулзажа. Хориин түлөөлэгшэд 4:1 тоотойгоор илалта туйлаа. Тиигэжэ дурсагдагша аймагай спортсменүүд республикынгаа дамжуулгын шанда дүрбэдэхи жэлээ удаагаар хүртэбэ. Түнхэнэй аймагай хоккеистнүүд хоёрдохи һуурида ... хоёрдохи шатын диплом... шагнагдаа.

Хориин аймагай спорт... дэй энэ илалта хүдөөгэй ... истнүүдэй дунда Россия ... циин түрүү һуури эзэлхы... мүрысөөнүүдтэ тэдэниие ... далсуулха эрхэ олгоо. Т... тэдэнэр январиин 19-да ... АССР-эй хүдөөгэй команд... рысэхэ байна. Тэрээндэ ... гарагшань РСФСР-эй түрү... рийн түлөө мүрысөөгөө ү... дүүлжэ, Эрхүүгэй, Красно... хоккеистнүүдтэй тэмсэхэ ...

Л. БОБЫК...

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

13.05 минутаһаа үхибүүдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 14.30 минутаһаа «Ородой үбэл» гэһэн фестивалиин түгэсхэлэй концерт. 15.15 минутаһаа «Праздник знаний» гэһэн залуушуулда зорюулагдаһан дамжуулга. 18 часһаа «Сказка о золотом петушке» гэһэн мультфильм. 18.30 минутаһаа «Двадцать с гаком» гэһэн эстрадын шэнжэлэл. 18.40 минутаһаа Максим Горькиин «Зыковы» гэһэн зүжэг Ленинградай телест... рүүлха (хоёрдохи серинь)... минутаһаа хүгжэм. 21 ... 23.30 минута хүрэтэр Мо... дамжуулга. 21.05 минутаһа... жэмэй программа. 22.00 ... «СССР—Польшо» гэһэн ак... каар үнгэргэгдэһэн мүрысө... жуулагдаха.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕ...

Гор. Улан-Удэ, типо... Управления по печати при С... Министров БурАССР.
Н-00325.
Зак. № 4...